

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
 binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
 Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
 Afzonderlijke nummers. . . » 0.05
 Men abonneert zich voor minstens zes maanden
 ingaande op den dag der eerste toezending f 1.

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10
 Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
 » » » 1000 » . - 0.08
 » » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heerengracht of aan den Wnd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag.

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofdoel der Vereeniging is:
 Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50). Zij die f 5 of meer contribuieren of een gift in één'schenken van f 100, zijn donateur(ri)ce).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende
 wovende te _____ wensch
 donateur-ri)ce te worden der Vereeniging „Oost
 lid
 en West” tegen een jaarlijksche contributie van
 f _____ den 190
 Handteekening:
 Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Het verslag over den Waters- en Voedingsnood in de Residentie Semarang, III. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — Het afloopen van Z. M. „Onrust” in 1859. — Suikerraffinaderij op Java. — Van vreemde Koloniën. — Voornaamste Inhoud van Ned. Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail. — Feuilleton.

Mededeelingen.

I. Van de Redactie Commissie.

Aangezien de secretaris der commissie, de heer M. A. van Heekeren, door familieomstandigheden verplicht is voorloopig buiten den Haag te wonen, is de heer H. L. Vorstenbos, Witte de Withstraat 42, als wnd. secretaris opgetreden.

II. Van de 5e commissie.

Een paar weken geleden hebben wij reeds meegedeeld, dat bij Kon. Besluit van 3 Augustus j.l. de concept-statuten der door ons in het leven geroepen Naaml. Ven. Boesatan werden goedgekeurd. Wij laten uit deze statuten hier de artikelen volgen, waarin wij denken dat onze lezers belang zullen stellen:

Art. 1. De Vennootschap voert den naam van: Maatschappij tot bevordering van de nijverheid, huislijt en kunstnijverheid der Inlandsche bevolking van Oost en West-Indië, „Boesatan”.

Art. 2. Zij heeft haar zetel te 's-Gravenhage en stelt zich ten doel, handel te drijven in de producten van Indische Kunstnijverheid en huislijt, benevens de vermeerdering van de welvaart der Inlandsche bevolking van Oost en

West Indië door ontwikkeling van bestaande, of 't in het leven roepen van nieuwe takken van nijverheid.

Art. 3. De Vennootschap is aangegaan voor den tijd van 25 achtereenvolgende jaren, aanvange, behoudens in-achtname van het bepaalde bij Art. 51 van het Wetboek van Koophandel, met den dag van het passeeren der akte van oprichting na het bekomen der Koninklijke bewilliging op het ontwerp.

Art. 5. Het maatschappelijk kapitaal is bepaald op f 30.000.— verdeeld in 6 series elk groot f 5.000.— terwyl elke serie is verdeeld in aandelen van elk f 50.— of veelvoud van dien.

Voorloopig worden slechts vier series uitgegeven, die bij de onderteekening dezer akte zijn geplaatst en volgestort.

Art. 6. De aandelen moeten binnen tien jaren, nadat de Vennootschap in werking is getreden, zijn geplaatst; behoudens verlenging krachtens Koninklijke bewilliging.

Het bedrag der aandelen, waarvoor bij de oprichting dezer Vennootschap wordt deelgenomen en dat ten minste een vijfde bedraagt van het maatschappelijk kapitaal, wordt dadelijk bij de deelneming ten volle gestort.

Ook de overige aandelen worden bij de uitgifte volgestort.

Art. 8. De aandelen zijn aan toonder. Zij zijn doorlopend genummerd en voorzien van de handteekening van twee der leden van den Raad van Beheer.

Art. 10. De Vennootschap is bevoegd tot het uitgeven van obligatiën op de voorwaarden door eene gewone of buitengewone algemeene vergadering van aandeelhouders bij meerderheid van stemmen te bepalen.

Art. 11. Indien na de restitutie der gemaakte onkosten uit het bedrijf der Vennootschap bij het einde van het jaar een batig saldo mocht overblijven, zal dat saldo, na aftrek van door jaarlijksche algemeene Vergadering noodig geoordeelde uitkeeringen, in een reservefonds vast worden gehouden.

De reservekas kan dienen:

1º om het maatschappelijk kapitaal zoo noodig aan te vullen en verliezen te dekken;

2º om in overleg met de Vijfde Commissie der Vereeniging „Oost en West” indien daartoe mogelijkheid bestaat, het arbeidsveld der Vennootschap uit te breiden.

Art. 12. De Vennootschap zal bestuurd worden door een Raad van Beheer bestaande uit 3—5 personen, bij voorkeur uit de leden der 5e Commissie van de Vereeniging „Oost en West” te kiezen, die benoemd en ontslagen worden door de Algemeene vergadering van aandeelhouders.

Art. 15. De Raad van Beheer kiest bij den aanvang van elk boekjaar uit zijn midden een Voorzitter en een Secretaris. Hij vergadert ten minste eenmaal in de drie maanden, en verder zoo dikwerf, als de voorzitter of een der leden zulks noodig acht.

Zijne besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen.

Bij staking van stemmen beslist de Voorzitter. Van het verhandelde in de vergadering van den Raad van Beheer wordt aanteekening gehouden, welke in een daarvoor bestemd register wordt ingeschreven en na goedkeuring door al de ter vergadering aanwezige leden wordt geteekend.

Art. 16. De Raad van Beheer zal zich op de hoogte stellen van den omvang der bestaande takken van nijverheid, van de plaatsen, waar zij uitgeoefend worden en van die, waar zij ingevoerd zouden kunnen worden.

Hij zal trachten nieuwe takken van nijverheid op te sporen en door opwekking tot het vervaardigen in Indië zelve van wat thans jaar in, jaar uit in belangrijke hoeveelheden ingevoerd wordt — terwyl de grondstoffen in Indië zelve voorhanden zijn — de welvaart onzer bezittingen en Koloniën te verhoogen.

Ten einde de Inlandsche industrie aan te moedigen en

daarvoor ook buiten Indië afzet te verzekeren, zal hij voortbrengselen van kunstnijverheid aankopen en in den handel brengen en zal hij onderzoeken welke nieuwe voorwerpen, met behoud van het artistieke karakter aan Inlandsche nijverheid eigen, voor de Europeesche markt zouden kunnen vervaardigd worden.

In verband met een en ander zal hij te 's-Gravenhage en elders, waar het nuttig en mogelijk zal blijken te zijn, permanente tentoonstellingen in het leven roepen met gelegenheid tot verkoop en nabestelling van voortbrengselen van Indische Kunstnijverheid. Voorts zal hij ter bevordering van de huislijt en de kleine takken van nijverheid aan die permanente tentoonstellingen een monsterkamer verbinden, waar eene zooveel mogelijk volledige verzameling zal uitgesteld zijn van monsters, teneinde belanghebbenden en deskundigen in staat te stellen te oordeelen over de mogelijkheid om in die artikelen een handel te beginnen en hen behulpzaam zijn in het aankopen van betrekkingen met de producenten.

In de Indië zelve, in Oost-Indië meer speciaal in samenwerking met de Ned.-Indische Vereeniging „Oost en West”, zal hij trachten de producten tot het vervaardigen van nieuwe artikelen van export te bewegen en hen door onderricht tot betere fabricage te brengen.

Eindelijk zal hij ten behoeve der groote nijverheid de taak op zich nemen eener zoogenaamde „Société d'Etudes” en zich op de hoogte stellen van hetgeen op dat gebied te doen valt, teneinde, indien de omstandigheden daarvoor blijken gunstig te zijn, den ondernemingsgeest aan te wakkeren en het vormen van groote ondernemingen van nijverheid te bevorderen.

Art. 17. De Raad van Beheer vertegenwoordigt de Vennootschap in en buiten rechten. Alle stukken en verbintenissen, van de Vennootschap uitgaande, worden door twee leden van den Raad van Beheer geteekend.

De Raad zorgt voor eene goede boekhouding, benoemt archief en de fondsen van de wijkelerspersoneel, bewaart het opzichten zorg voor een goed beheer.

Art. 19. De boeken worden jaarlijks onder dato 31 December afgesloten; waarvan de eerste onder 31 Decem. 1904. De Raad van Beheer maakt daaruit een balans en eene winst- en verliesrekening op.

Art. 25. Met de winst, die blijkens de goedgekeurde balans en winst- en verliesrekening is gemaakt, wordt, na zoodanige afschrijving en uitkeering aan aandeelhouders als door de Algemeene Vergadering, den Raad van Beheer gehoord, wordt noodig acht, gehandeld zooals de Algemeene Vergadering volgens art. 11 zal beslissen.

Art. 26. Indien in eenig jaar het verlies de winst mocht overtreffen, zonder uit het reservefonds te zijn gedekt, zal de winst- en verliesrekening daarvoor worden belast, en zal er in de volgende jaren niet gerekend worden winst te zijn gemaakt, dan nadat weder is ingewonnen, hetgeen de winst- en verliesrekening schuldigh stond.

Art. 27. Het reservefonds is bestemd tot dekking van buitengewone verliezen, die de Vennootschap mocht lijden, en nakoming van de bepaling van art. 11 dezer Statuten.

De renten van de daartoe behoorende waarden worden bij het reservefonds gevoegd.

Art. 28. De vergaderingen van aandeelhouders worden gehouden te 's-Gravenhage. De oproeping der vergadering geschiedt ten minste tien dagen tevoren, door aankondiging in een te 's-Gravenhage verschijnend dag- of nieuwsblad, met aanwijzing der plaatsen, waar de voorstellen en punten van behandeling ter lezing liggen of te verkrijgen zijn.

Art. 39. Wijzigingen in de bepalingen dezer akte kunnen behoudens de Koninklijke bewilliging niet anders plaats hebben, dan tengevolge van het besluit eener buitengewone algemeene vergadering van aandeelhouders, genomen met

zullen worden; hun Brahmanisme is van geslacht op geslacht verduisterd in betekenissen, door het misbruik van te veel te hechten aan vormen en voorschriften.

Iederen dag brengen zij mij lieve, kleine geschenken: bloemen of koekjes, zooals zij die gebruiken. Zij zijn bijzonder hoffelijk en vriendelijk. Toch is 't alsof wij door afgronden van elkander gescheiden blijven en in den eerbied, dien zij mij bewijzen, ligt toch altijd een zeker onbedwingbaar gevoel van kasten-verschil. Daarom zouden zij niet alleen liever willen sterven, dan mijne maaltijden te deelen, die, oudergewoonte mijner voorouders, bezoeeld zijn door vleesch en bloed, maar zelfs geen glas water uit mijn hand aannemen; zoo zij in mijne tegenwoordigheid iets aten of dronken, zouden zij zich daardoor zóó onteerd achten, dat dit door niets ter wereld hersteld zou kunnen worden.

Vannorgen kwamen zij veel vroeger dan gewoonlijk, om mij te zeggen, dat 't heden een godsdienstige feestdag was; dat zij dus niet konden blijven, maar dat ik hen tegen zonsondergang zou kunnen vinden op de eerste binnenplaats van hun tempel. Zij brachten mij lange kettingen van aaneengeregen jasmijn-bloemen, zooals men die hier bij feestelijke gelegenheden draagt.

In de schemering begaf ik mij naar den tempel. Deze is zoo helder wit als pas gevallen sneeuw. Men bereikt dien langs een prachtige, breede trap van dertig of veertig treden, bewaakt door steenen olifanten.

Daar ik wist, dat niemand, die niet een Hindoe van adel is, het heiligdom mag betreden, ben ik in den voorhof gebleven en heb daar naar mijne vrienden gevraagd.

Zij kwamen bij mij, maar 't was alsof zij niet meer dezelfde waren, die mij in het „reizigers-huisje” bezochten;

eene meerderheid van tenminste drie vierden der uitgebrachte stemmen.

Tot ontbinding der Vennootschap tusschentijds is de goedkeuring noodig van de meerderheid eener daartoe opgeroepen vergadering van aandeelhouders, waarop ten minste drie vierde van het alsdan volgestorte maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigd moet zijn.

Wanneer op deze vergadering het benoemde kapitaal niet is vertegenwoordigd, zal binnen twee weken een tweede vergadering worden gehouden, welke beslist, ongeacht het vertegenwoordigde kapitaal; alles behoudens de Koninklijke bewilliging.

Het Verslag over den Waters- en Voedingsnood in de Residentie Semarang.

III.

Men heeft ons gevraagd, wat wij bedoelden met de woorden: «rationeel gedreven suikerindustrie», in ons vorig hoofdartikel en wij kunnen niet tegenspreken, dat er voor die vraag wel reden was. Rationeel gedreven, zoo merkte ons de vrager op, wordt iedere industrie, wanneer de directeurs of beheerders er op uit zijn om aan den eigenaar of de maatschappij, die ze drijft, zoo hoog mogelijke winsten te bezorgen, zonder op de een of andere wijze de bronnen te doen drogen, die de geregelde voortzetting van de nijverheidsonderneming mogelijk maken of de loonen zoodanig te drukken, dat het op den duur verkrijgen van goede werkkrachten moeielijk wordt.

Dit zou dan ook het antwoord kunnen zijn, den ondernemer — en uit het standpunt van waar het gold, ondernemingen gedreven in een land, waar bijzondere bescherming der bevolking tegenover den ondernemer volkomen overbodig is. Op Java verkeert men echter niet in dat geval, want met de, ook economisch, nog weinig ontwikkelde inlanders worden, voor het afstaan van hun grond, huurcontracten gesloten; meermalen hoort men beweren, dat de vrije arbeid waarin het werk, bij name het tuinwerk, geschiedt niet altijd ten volle vrije arbeid is; ook worden bij herhaling klachten gehoord, dat de nabuurschap van suikerondernemingen schadelijk werkt op de geregelde en voldoende irrigatie der rijstvelden van de bevolking, terwijl eindelijk somtijds wordt gezegd, dat het ook nu nog, op enkele suikerondernemingen voorkomt, dat op het gebied van straffen voor zoogenaamde kleine vergrijpen, de beheerder niet den sterken arm der justitie vraagt, maar zijn eigen rechter is.

En hoewel nu de Regeering, o. i. ten rechte, als beginsel aannam om het stelsel, dat de inlander een werktuig moet zijn in de handen zijner inlandsche en Europeesche hoofden, los te laten, is Zij aan den anderen kant overtuigd, dat de Javaan thans nog tot de onmondigen behoort en moet zij haar wettelijke plicht vervullen hem te beschermen tegen de kans, dat economisch sterkeren in zijn nadeel, van zijne onmondigheid voordeelen trekken.

de afgrond tusschen ons was in afmetingen toegenomen. Zij begonnen met zich te verontschuldigen, dat zij mij niet als naar gewoonte de hand konden reiken, heden waren zij in functie en mochten slechts heilige dingen aanraken.

Voor den eersten keer zag ik hen bijna naakt, zooals de priesters daar moeten zijn in tegenwoordigheid van hun god, met niets dan een koordje om hun fraai bronskleurig bovenlijf. En hunne starrende oogen hadden een vreemde uitdrukking, die ik nog nimmer daarin had gezien.

Toch altijd even hoffelijk, hebben zij mij een eereplaats aangewezen, aan de voeten van een koperen Vishnoe-beeld, tegenover de ingangdeur van den tempel.

De voorhof stond vol kooplieden, die snoeren van jasmijnen en rozen verkochten en te midden dezer bloemenuitstallingen kroelden meer en meer spookachtigen honger-gestalten, arme geraamten van menschen, stoffig-bruin van kleur, met koortsachtig gloeiende oogen.

Langs mij trokken al de Brahmanen, die de tempel-trappen op- of afgingen, tusschen de groote steenen olifanten, die hunne trompen ten hemel heffen. Alle mannen waren in het wit gekleed, met een sabel in den gordelband gestoken en versecheidene rissen bloemen op de borst. Er waren grijsaards bij met sneeuw-witte haarden, welke, naar de mode van Radjpoet opgestreken, hun het uiterlijk gaven van oude, witte katers. Er kwamen ook vele kleine kinderen, wier beentjes nauwelijks groot genoeg waren, om zoo hoog te klimmen, met ernstige, droeve gezichten, allen plechtig opgesierd met een hoofddekkel van fluweel met goud geborduurd. En de vrouwen waren prachtig uitgedost in kleurig neteldoek met vergulde figuren of in 't zwart met zilveren sterren. Een sombere muziek steeg uit den donkeren, voor mij ontogankelijken tempel op en soms klonken er een paar harde trommelslagen, alsof het onwerde. Alvorens op te klimmen, boog zich een ieder neder, om de

FEUILLETON.

INDIË (zonder de Engelschen).

VERTAALD NAAR PIERRE LOTI.

IV.

In het hongerslijdende Indië.

Priesters van den Tempel te Odeypoer.

Na in noordwestelijke richting nog een honderdvijftig mijlen doorgereisd te zijn, in dit land der hongersnood, kwam ik in de witte stad Odeypoer.

Reeds uit de verte ziet men de groote, witte massa's van paleizen en tempels scherp afsteken tegen den omringenden keten van hooge, puntig toeloopeende bergen, die geheel met bosschen zijn bedekt. Niettegenstaande dat alles hier verdord is, sedert er geen regen meer valt; niettegenstaande de altijd zoo droeve aanblik van een landschap, dat in de lente reeds geel en ontbladerd is, ziet de stad, op een afstand gezien, er toch nog aantrekkelijk uit, zooals zij daar rustig en geheimzinnig ligt aan den voet der begroeide berghegelingen.

Maar welk eene nameloze ellende ontwaart men, zoodra men naderbij komt!
 In de laan van verdorde boomen, die naar de poorten der stad voert, loopen griezelige bedelaars, wezens, zooals men nergens anders ooit ziet, van wie men niet denken kan, dat zij werkelijk nog leven: mummies, wandelende geraamten, met oogen, diep in hunne kassen verzonken, en een stemmen, als uit een afgrond komende, die om een aalmoes smeeken. Zij zijn de laatst overgeblevenen der landbouwers, die zich naar de stad hebben gesleept, omdat zij gehoord hadden, dat daar nog eten te krijgen is. Maar hoevelen hunner

zijn er reeds onderweg bezweken; hier en daar hebben wij hen zien liggen in de dikke stof, die weldra een einde maakte aan hun doodstrijd.

Aan de poorten der stad, de ingangen der voormuren, die hoog en wit zijn, en bewaakt worden door Inlanders met ontbloote zabels, wordt deze aangrijpende toevloed van noodlijdenden als door een sluis tegengehouden; zij blijven daar opeengehoopt, de handen ophouden.

Door een bijzondere omstandigheid ben ik hier van het eerste oogenblik af bevriend geraakt met twee jeugdige Brahmaansche priesters, twee broeders. Iederen dag, op den tijd, dat ik thuis blijf, omdat het dan buiten het heetst en het stilst is, komen zij mij een vriendelijk bezoek brengen, in het „reizigers-huisje” (pasangrahan), dat buiten de muren der stad gelegen is, midden in de eenzaamheid en de stof.

Zij zijn in het wit gekleed en hebben een dunnen talband op het hoofd. De beide broeders gelijken precies op elkander, en hebben dezelfde geheimzinnige uitdrukking in de oogen. Hun adeldom, nimmer door kruising van ras of huwelijk beneden hun stand bezoeeld, is reeds twee of drie duizend jaren oud; zij zijn achter-achter-kleinzonen van het oorspronkelijke geslacht van dreamers, dat van oudsher niets gemeen heeft gehad met het gewone menschen, dat nimmer zich heeft verlaagd tot onmatigheid, noch tot handel- of oorlogvoeren; dat nimmer zelfs het kleinste diertje heeft gedood; dat nooit iets zou hebben gegeten, dat bezield is geweest; zij zijn uit veel zuiverder grondstof gekneet dan wij; zij hebben zich reeds eenigszins van het stoffelijke losgemaakt, vóór den dood; zij bezitten fijnere zintuigen, die in staat zijn dingen in zich op te nemen, die niet tot dit voorbijgaande leven behooren.

Toch was mijn hoop ijdel, om door hen voorgelicht te

Waar wij dan ook spraken van eene «rationeel gedreven suikerindustrie» hebben wij bedoeld, dat zoowel door den planter-fabrikant als door de Indische Regeering op de aan ieder hunner toevertrouwde belangen zoude worden gelet.

In het VIe Hoofdstuk van het in hoofde genoemde Verslag worden — afgedeelde in vier afdelingen met de letters A t/m D — een en dertig voorstellen aangevoerd, waarvan de commissie de opvolging of de uitvoering noodig acht om de noodlijdende streken in de Residentie Semarang te hulp te komen.

Veel van die voorstellen hebben betrekking op inwendige bestuursmaatregelen, waarvan de opstelling voor onze lezers niet erg veel zou hebben en wij zullen er ons daarom toe bepalen om alleen de algemeene strekking daarvan weer te geven.

De drie eerste voorstellen luiden woordelijk als volgt:

1. Den Directeur van Binnenlandsch Bestuur op te dragen om:

a. bij vacatures in de betrekkingen van Assistent-Resident in de afdelingen Demak, Grobogan, Koesoes en Pati der residentie Semarang bij voorkeur diegenen voor te dragen die in hun vorigen diensttijd blijken gaven van warme belangstelling in het lot der Inlandsche bevolking en van geschiktheid om die bevolking ten goede te leiden;

b. bij vacatures in de betrekking van Controleur of Aspirant-Controleur in de Residentie Semarang bij voorkeur personen aan te wijzen die aan dezelfde eischen voldoen.

2. Den Resident van Semarang een dergelijke opdracht te geven ten aanzien van voordrachten voor de betrekkingen van Regent of Wedono en van plaatsingen van Controleurs en Aspirant-Controleurs in bedoelde afdelingen.

3. Bij benoeming van Assistent-Residenten van Demak of Grobogan, hen te doen mededeelen, op grond van welke overwegingen zij voor die Afdelingen zijn uitgekozen, onder aanteekening dat het van het door hen aan den dag te leggen beleid zal afhangen of zij voor buitengewone bevordering tot den Residentsrang in aanmerking zullen worden gebracht.

De commissie gaat hier uit van de veronderstelling, dat zoowel voor de Europeesche ambtenaren als voor de Regenten en Wedono's eene plaatsing in de door den nood in 't bijzonder geteisterde streken moeilijker en gewichtiger zal zijn, dan eene elders op Java en zij geeft derhalve in overweging om tot assistent-residenten alleen diegenen te benoemen, die in hun vorigen diensttijd blijken hebben gegeven van «warme belangstelling in het lot der inlandsche bevolking en van geschiktheid om die bevolking ten goede te leiden».

In zijn schrijven aan den heer P. F. Abell, opgenomen in ons no. 17 van 9 Juli, valt Blanda over die laatste uitdrukking, meenende, dat alle ambtenaren van het B. B. aan den daarin omschreven eisch moeten voldoen. Naar de opvatting der letter heeft hij zeker gelijk, maar in de praktijk zal, vooral de geschiktheid om den inlander te leiden bij al die leden van het groote ambtenarskader wel machtig verschillen, doch het komt ons voor, dat ook zonder de aanbeveling der commissie, de Directeur van het B. B., bij zijne voordrachten tot plaatsing van ambtenaren van zijn kader, even als iedere andere Directeur en Dienstchef dit doet, wel letten zal op de bijzondere eischen die door de benoeming of plaatsing gesteld worden, en op de eigenaardige geestes- en karaktereigenschappen van hem, die hij voordraagt.

Bedenklijk vinden wij echter het derde van de voorstellen, waarin aan de benoemden wordt beloofd, dat zij, bij, naar hun vermogen, trouwe plichtbetrachting, kans zullen hebben op buitengewone bevordering tot Resident. Wij zullen onze bedenkingen tegen dien maatregel wel niet behoeven uiteen te zetten.

Voorstellen 4 t/m 10 zijn geheel van administratieve aard en eerst bij 11 en 12, waar de commissie in overweging geeft om het onderwijs uit te strekken tot een grooter aantal zonen van Inlandsche hoofden en om voor de plaatsing van Inlanders bij het B. B. eenige elementaire eischen te stellen, staan wij een oogenblik stil. Natuurlijk mag het hier voorgestelde niet beschouwd worden als alleen betrekking hebbende op de geteisterde streken, zelfs niet op de residentie Semarang alleen, dezelfde eischen toch, doen zich zonder twiifel ook elders op Java gevoelen.

Het denkbeeld toejuichende om zich de keuze van behoorlijk onderlegde Inlandsche bestuursambtenaren te verzekeren, achten wij het echter gewenscht om de gelegenheid voor den inlander

tot het verkrijgen der daartoe gevorderde elementaire kennis niet tot de zonen van hoofden te beperken.

Over de gansche wereld immers, heeft men bij de ontwikkeling der volkeren, de door afstamming bevoorrechte kasten plaats zien maken voor de persoonlijke hoedanigheden van het individu. Waarom zou dit voor Java anders moeten zijn?

Bij voorstel 14 doet de commissie eene poging om het stelsel der verkiezing van de dessa-hoofden te verbeteren en tot een beter gehalte te geraken van dien eersten schakel tusschen den inlander en de Regeering. Dit voorstel zal zeker de algemeene sympathie hebben, zelfs de ons Nederlanders in den regel goedgezinde franschman Chailly-Bert heeft niet kunnen nalaten om in een zijner geschriften van zoo'n verkiezing in de dessa een vermakelijke beschrijving te geven en er critiek op uit te oefenen.

De voorstellen 15 en 16 van het Verslag vormen te samen de afdeling B: **Irrigatie en waterafvoer.**

Gelet op den strijd, die nog steeds wordt gevoerd tegen de stelling, dat een goede waterregeling, het voornaamste is van datgene, wat men voor Java doen moet, vinden wij het een verblijdend iets, dat de commissie, door de rangorde, waarin zij hare voorstellen plaatste, zich heeft aangesloten bij hen, die de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging op de *dringende urgentie* van irrigatie en van bescherming tegen vernieling door het water hebben gewezen.

Wij zullen de lange reeks verbeteringen, die — overgenomen uit Hoofdstuk V — aan de Regeering worden in overweging gegeven, hier niet overschrijven, maar willen er alleen de aandacht op vestigen, dat het op verschillende plaatsen, bij voorkeur in de buurt van bronnen, aanleggen van vergaarkommen (wadoeks) daarvan een deel uitmaakt. In het bijzonder heeft het ons, die meermalen op het nut van waterreservoirs in het bergland hebben gewezen, getroffen, dat op blz. 125 van het Verslag sub VIII wordt voorgesteld om:

«Aan de uitmonding der Rawah-Pening een «beweegbare drempel te maken, waardoor in de «droge maanden van het jaar, de Rawah-Pening «extra afgetapt zou kunnen worden.»

De Rawah-Pening nabij Ambarawa en de vesting Willem I gelegen, is een door de natuur in het bergland gevormd groot reservoir, waarin verscheidene kleine riviertjes of bronnen hun water storten, terwijl over een, in de steenmassa uitgesleten, drempel, de rivier Toentang van het meer de uitlozer is.

Bij het tegenwoordige vaste peil van dien drempel heeft het reservoir echter een slechts geringen invloed op den waterstaatstoestand van de uitstroomende rivier, maar wordt de voorgestelde beweegbare drempel gemaakt, dan kan in zekere mate bandijr worden voorkomen en in den westmoussen het water worden opgehouden om het in den droogen tijd te gebruiken tot bevoeding der velden. Wij zeiden «in zekere mate» omdat de buurtschap van de op den rand der rawah gelegene militaire nederzettingen Willem I en Banjoerone, aan de hoogte van den waterspiegel der rawah en trouwens ook aan het laagst mogelijke waterpeil, grenzen zullen stellen.

Voor zooverre wij hebben gezien, geeft de commissie bij hare voorstellen geen raming van kosten, hetgeen wij, gelet op den daartoe gevorderden arbeid best begrijpen, maar toch betreuren, omdat anders uit dit, na degelijk onderzoek en met volle overtuiging opgemaakt verslag, duidelijk zou zijn gebleken, hoeveel geld er in korten tijd zal moeten worden besteed, wil men zijn doel bereiken. Men zou dan, uit de kostenraming van het totaal, wat voor dit klein deel van Java noodig is, kunnen zien, dat men met een voorschot van enkele millioenen over een klein aantal jaren voor de verbetering van den toestand over het geheele eiland, niet ver komen zal.

Bij zijne repliek (in de N.C.) die wij straks nader zullen bespreken herhaalt de heer Oekerse de, reeds meer gedane vraag:

«Zou er een Nederlandsch Staatsman zijn, die «de volksvertegenwoordiging en de belastingbetalenden zoo zou vermogen te biologeeren, dat «ten bate van Nederlandsch-Indië honderden «millioenen, met hunne instemming door het «Moederland worden gekwet?»

Ons antwoord daarop is, dat de Staatsman, vóór hij een zoodanig voorstel deed, eerst de overtuiging zou moeten hebben, dat zijne plannen

weerklink vonden in het gemoed en de overtuiging van een groot deel van het volk en gesteund zouden worden door eene belangrijke fractie van de Volksvertegenwoordiging.

Om mee te werken tot het bereiken van dit desideratum, tracht «Oost en West» de kennis van Indië te verbreiden onder het volk en toen wij de particuliere weldadigheid inriepen voor de meest-noodlijdenden onder de Javanen was dit met het nevensdoel om in het moederland op den algemeenen achteruitgang de aandacht te vestigen van de duizenden, die in den regel van O.-I. nimmer iets vernemen. Wij rekenden op die wijze steun te verschaffen aan den Staatsman of aan de Staatspartij, die radicale d.i. afdoende maatregelen tot redres zal durven aan de orde stellen.

Het Eindvoorstel 17 van het Verslag heeft de strekking om in 's Lands Plantentuin eene centrale instelling te belasten met het geven van adviezen aan de plaatselijke ambtenaren over cultuur-aangelegenheden; het houdt verband met eene nota van Dr. J. van Breda de Haan, die als bijlage D van het Verslag is afgedrukt. Wij hebben reeds te kennen gegeven, dat wij het niet met de Commissie eens zijn, waar zij den inlandschen landbouwer, ook officieel, dat is met 's Regeering instemming, wil maken tot een zaai-plant- en oogstwerktuig. Wij hebben meermalen hooren beweren en wij hebben het geloofd, dat de landbouw onder het stelsel van den zachten dwang, die in dit opzicht thans meestal wordt toegepast, steeds onmondiger is geworden en indolentie en sleur de gebreken er van werden. Wij kunnen ons, als regel, geen menschen voorstellen, die zich niet zullen willen ontwikkelen en inspannen als men hen onderwijst hoe zij de productiviteit van hun bezit zullen kunnen verdubbelen. Landbouwleeraren heeft de heer Pagalotti in het Vaderland gezegd en hij bedoelde Europeesche leeraren met eene centrale kracht te Wageningen. Wij voelen ons meer aangetrokken door eene centrale deskundige leiding te Buitenzorg, maar niet eene die door middel van een stel ambtenaren, bevelen uitvaardigt aan den landbouwer, maar eene andere, die inlandsche landbouwleeraren van verschillende landaard vormt en ze heinde en verre verspreidt om door voorbeeld en goeden raad hun landgenooten tot heil te strekken.

De dertien laatste voorstellen, samengevat als D: **Economische en gezondheids-toestand**, handelen over het opschuren van padi in goede oogstjaren, het bevorderen der veelokkerij en het tijdelijk verbieden van uitvoer van vee, wanneer zulks in het belang van den veestapel wordt noodig geacht, beperking van het opiumdebet, het oprichten van pandhuizen in eigen beheer, de bevordering der zeevisscherij en van de teelt van zoetwatervisch, de uitbreiding van het Inlandsch lager onderwijs en het boren van artistieke putten tot het verkrijgen van behoorlijk drinkwater.

Wie zou niet, het nemen van al die maatregelen gaarne zien gebeuren, niet alleen in de geteisterde streken van het Semarangsche, maar ook overal elders, waar er nood is. Hebben wij echter niet gezien, dat reeds sedert ruim 40 jaren plannen zijn gemaakt, afgekeurd, op nieuw gemaakt, nog eens afgekeurd en tot nu toe nooit uitgevoerd, om aan het district Grogol het noodige irrigatiewater te bezorgen?

Wij eindigen daarom onze beschouwingen over het Waters- en Voedingsnood-verslag met het uitspreken der hoop, dat het waardevolle stuk niet eenig en alleen moge bestemd zijn om de bundels rapporten en verslagen een paar centimeter dikker te maken, maar dat het der Regeering gelukken moge het meeste, van hetgeen er wordt voorgesteld binnen korten tijd ten uitvoer te doen brengen.

Emigratie werd in het «Water- en Voedingsnood-Verslag» niet besproken, omdat, zooals de verslaggevers zeggen, daaromtrent door de Regeering reeds een geheel afzonderlijk onderzoek wordt ingesteld. Ook zeker wel, omdat, — gelijk reeds uit eene, door ons van pag. 110 van het Verslag overgenomen aanteekening is gebleken —, de groote bevolkingsdichtheid, niet als oorzaak of aanleiding van den nood in de residentie Semarang kan gelden.

Zou niet voor verschillende andere gedeelten van Java, bij een nauwgezet onderzoek naar den economischen toestand der bevolking, ditzelfde blijken? De overtuiging, dat dit zeker het geval zal zijn, was voor ons eene reden te meer om

op te trekken tegen het door den heer Oekerse in de «Nieuwe Courant» van 8, 9 en 10 Juli aangegeven plan om, in hoofdzaak door eene emigratie op groote schaal, Java te redden van den geleidelijken ondergang, waarmee het — volgens sommigen ook weder in hoofdzaak door de snelle toename van de bevolking — wordt bedreigd.

De heer Oekerse is in de nummers van eind Juli en 1 Augustus van bovengenoemd blad tegen onze kritiek opgekomen, op hoffelijke wijze, — dit moeten wij erkennen —, maar toch verwijt hij ons, zijn eerste artikel niet met voldoende aandacht gelezen te hebben. Wij kunnen hem echter de verzekering geven, dat wij er ten volle onze aandacht aan hebben geschonken en daarna zeer ernstig over den inhoud hebben nagedacht. Wij erkennen juist daardoor den indruk, dien wij in het «Koloniaal Weekblad» no. 19 van 23 Juli hebben geschetst en kwamen tot het besluit, dat het onze plicht was, er tegen op te komen.

Dat wij van leeningen hebben gesproken, die wij in de toekomst noodig achtten om de plannen van O. uit te voeren, terwijl hij, zooals nu duidelijk blijkt, later, als hij ernstig aan 't emigreren gaat, 10 à 15 millioen daarvoor jaarlijks wil nemen uit de gewone inkomsten, doet immers niets ter zake. Des peedels kern is: Wie moet de zoo belangrijke, en door hem zeker niet te hoog geraamde emigratiekosten, betalen?

Wij zijn zelve — dit hebben wij reeds meermalen gezegd — groote voorstanders van emigratie, vooral ook met het oog op het enorme voordeel, dat door de Buitenbezittingen, daarvan zal kunnen worden getrokken, maar wij blijven er op wijzen, dat wij het eene ernstige misvatting zouden vinden, wanneer men daarop in de eerste plaats ging rekenen, om den zoo diep geschokten economischen toestand op Java weder te herstellen, en aan een groot deel der bevolking het verloren weerstandsvermogen te hergeven.

De emigratie-plannen van den heer O., zooals hij ze in den aanvang zou willen toepassen, en de onze loopen niet zoo erg veel uit elkander, al zouden wij bij voorkeur Sumatra's Westkust niet kiezen voor onze emigranten, maar ze brengen naar eene even gezonde, doch minder bevolkte streek van dat groote eiland, waar ze gemakkelijker zouden aarden en waar ook nog meer behoefte aan werkkraft bestaat.

Het groote verschil tusschen O. en ons is echter daarin gelegen, dat hij van het effect der volksverhuizing, naar onze overtuiging, voor Java zeer overdreven verwachtingen heeft. Wij zouden het daarom hoogst bedenkelijk vinden voor de toekomst, wanneer zijne denkbeelden algemeen ingang vonden, omdat dan wellicht verwaarloosd zou worden om ten spoedigste, overal, waar het noodig is, datgene te doen, wat de «Semarangsche onderzoekingscommissie» voor de noodlijdende districten zoo ernstig aanbeveelt.

Niet in eene vluchtig gestelde verhandeling, maar in een deffig officieel verslag heeft die commissie uiteengezet, wat zij wenscht, dat er gedaan zal worden om zij heeft de redenen waarom op uitgebreide schaal gedocumenteerd.

In hetgeen wij in korten, samenvattenden dagbladstijl tegen de stellingen van den heer O. hebben ingebracht, staan wij echter niet alleen. Bekwame en zeer ernstige mannen hebben, gesteund door feiten en door hunne ondervinding, lange artikelen geleverd aan goed befaamde tijdschriften, ja zelfs gansche boeken vol geschreven, om hetzelfde te bewijzen.

Het zij nogmaals duidelijk gezegd: *Alleen door flink in de beurs te tasten en dit spoedig te doen ook, kan men Java weder zoover brengen, dat het daarna in staat zal zijn, de kosten zijner verdere opheffing zelf te betalen.* Wilde de gansche Nederlandsche pers, de Moederlandsche vooral, dit begrijpen en het met ons luide verkondigen, dan zou het volk zeker gelooven en den wensch uitspreken, dat krachtige afdoende hulp moet worden verleend. Geen zoeken zou dan meer noodig zijn naar den Staatsman, die aan het Nederlandsche volk en zijne vertegenwoordigers het plan voor zal leggen, om door den krachtigen steun van het Moederland, dat van Java zooveel voordeelen trok, dit schoone eiland en zijne reeds drie eeuwen lang voor ons gewerkt hebbende bewoners, voor grooter onheil te behoeden.

In ons feuilleton van heden komt eene treffende beschrijving voor van hetgeen Pierre Loti in Engelsch-Indië zag!

— Toch is er nog beweging in; de oogleden gaan op en neer, de oogen kunnen nog zien! En daar zijn er een paar, die zich oprichten, wankelend op een paar botten, die als beenen dienst moeten doen . . . . .

Als men de poort binnegaat, ziet men een tweede ingang als een kanteel in de muur gefouwen, geheel rozenrood beschilderd, in de kleur van zijn lint, waarop witte bloemen zijn aangebracht, het patroon der Indische katentjes getrouw nabootsend. En in de dikke stof liggen ook daar weer hoopen menschen, als in de asch gewenteld, in al hun afzichthelijken pijnlijk uitkomend tegen de fraai getinte muur. Men zou zeggen, dat het alle geraamten waren, met griezelig duidelijk af; de knieschijven en de ellebogen zijn ronde ballen, als stokknoppen, en de dijbeenen, die maar uit één bot bestaan, zijn nog dunner dan de beenen, die er twee hebben. Sommigen liggen bij groepjes, anderen afzonderlijk en geheel verlaten, enkelen in doodstrijf met de armen uitgespreid, een kruis vormend, sommigen zitten in elkaander gedoken, onbeweeglijk en wezenloos met koortsig gloriende oogen en strak over de lange tanden getrokken lippen. In een hoekje zit een oude, vleeschlooze vrouw door iedereen verlaten, in stilte te snikken op een hoop lompen.

Als men eindelijk deze dubbele poort door is gegaan, is de aanblik van het geheel eene ware verrassing, een bekoring voor de oogen; alles in deze groote stad: de huizen, de vestingwerken, de palazen, de tempels, de torens zijn rozenrood gekleurd, in éénzelfde tint, bezaaid met witte bloemen. En in de lange straten beweegt zich eene groote menigte, in schitterende kleuren gedost. . . . .

Maar er zijn ook ijzigwekkende slenteraars tusschen, die er nitzien, alsof zij uit hun doodskist kwamen, en sprekend gelijken op de wezens, die onder aan de wallen liggen. . . . . Er zijn er veel meer, dan men oppervlakkig meenen zou; daar liggen er ook bij hoopen in de straten, zoodat de voor-

bijgaansers dikwijls op zijde moeten gaan, om niet op hen te trappen. Al die spookgestalten zijn landbouwers uit den omtrek. Zij hebben sinds het niet meer regent, lang geworsteld tegen de onvruchtbaarheid van den grond en zijn door veelvuldig lijden langzamerhand zoo uitgeput geraakt; nu zijn zij ten einde raad; het vee is dood uit gebrek aan gras, de huiden werden voor weinig geld verkocht. Ook de ringen, die zij om armen en enkels dragen, en de enkele schamele kleedingstukken zijn te gelde gemaakt, om voedsel te kunnen kopen. Maanden lang hebben zij onvoldoende gegeten, en eindelijk heerscht er onder hen algemeen nijpende hongersnood; de dorpen liggen opgehoopt met lijken.

Om eten te zoeken, zijn de overgeblevenen naar de steden getrokken; zij denken, dat men medelijden zal hebben en hen niet van honger zal laten sterven, want zij hebben hooren zeggen, dat men er graan en meel opstapelt, als voor een beleg en dat iedereen te eten kan krijgen binnen de muren der stad.

En werkelijk, vele buffelkarren en troepen kameelen brengen van uur tot uur zakken met rijst en gerst aan, door den koning van uit verre landen besteld, en dat alles wordt opgestapeld in schuren, tot zelfs in de straten, uit vrees voor den toenemenden hongersnood. Maar dat voedsel moet men kopen, daartoe moet men geld hebben. De koning deelt er wel eens van uit aan de armen in zijn hoofdstad; maar al de landbouwers, die met duizenden hongerslijden, kan hij niet helpen. Daarom dwalen deze door de straten, rondom de plaatsen, waar gegeten wordt, in de hoop, dat men hun eenige rijstkrumels toe zal werpen, totdat de avond valt en zij zich maar engens ter ruste moeten leggen, veelal met het hoofd op het plaveisel, den dood afwachende. . . . .

Op dit oogenblik worden er op het wandelpad eenige zakken graan gestapeld, daar de schuren reeds te volgeladen zijn en daarom moeten drie doodmagere, naakte

kindertjes tusschen de vijf en tien jaren, die juist deze plek tot rustplaats hadden uitgekozen, weggejaagd worden. Een buurvrouwje vertelt mij, dat het drie broertjes zijn; de ouders, die hen hier gebracht hadden, zijn reeds gestorven (van honger natuurlijk); zij zijn daar toen maar blijven liggen, niemand bekommert zich om hen.

En deze vrouw, die er toch niet wreed uitziet, schijnt dat heel natuurlijk te vinden! . . . . .

Hoe zijn toch in 's hemelsnaam, de zielen dezer menschen, die voor niets ter wereld een vogel zouden doodden, maar niet in opstand komen, als men vóór hun door arme kleine kinderen laat verhongeren?

De kleinste der drie schijnt het zwakst; hij beweegt zich niet meer, heeft niet eens de kracht om te vliegen, die aan zijn oogleden hangen, te verjagen; zijn buikje is geheel leeg, als van een dier, dat gebraden moet worden, en de kleine bekenbeenderen steken door het vel heen, door het schuren over het plaveisel.

«Kom, wij moeten gaan verliggen, om plaats te maken voor de zakken graan, die aangedragen worden», zegt de oudste opstaande, terwijl hij den allerkleinsten zachtjes optilt en den tweede, die nog wat loopen kan, bij de hand neemt. Stilzwijgend gaan ze heen.

Het kleintje heeft even de oogen opgeslagen. O! welk een onschuldige, martelaarsblik! Welk een veelbetekenende uitdrukking van zielsangst, van verwijt en van groote verwondering over zooveel ongeluk, zooveel lijden en zoo algeheele verlatenheid. . . . .

Maar zij sluiten zich dadelijk weer deze stervende oogen; de vliegen zetten er zich weer op neder en het arme kleine hoofdje valt op den mageren schouder van den ouderen broeder, die hem draagt.

Al wankelende, maar zonder een traan te laten, grootsch in zijn gelatenheid en kinderlijke waardigheid, voert hij zijn broertjes met zich, deze ondsde, die zich het hoofd van het

Oost-Indische berichten.

Korintj. Prachtstuk van indische houtsnij-kunst bij Oost en West te Batavia te zien. Moeten de koffieprijzen nog meer dalen? Toenemende onveiligheid op het eiland Madoera. De nieuwe cursus van het gymnasium Willem III te Batavia. Suikerzaken. De uitkomst der irrigatie. Eene nieuwe technische uitvinding in het belang der suikerindustrie. Een onfeilbaar middel tegen runderpest. De koelie-ordonnantie in het gedrang. Departement van Landbouw. Nog eens de hongersnood nabij Tjimahi. Sanatorium te Lembang.

Korintj. Met het oog op de tegenwoordige krijgsvruchtigheden in Korintj, meenen wij den lezers geen ondienst te bewijzen door het een en ander omtrent de bevolking, haar karakter en haar middelen van bestaan mede te deelen.

Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij een schat van gegevens daaromtrent, waaruit wij het voornaamste hieronder wenschen te bespreken.

De schattingen van het aantal inwoners van Korintj loopen uiteen van 75.000 tot 350.000, zelfs tot 700.000. Vermoedelijk komt het cijfer 100.000 de waarheid het meest nabij.

Alle berichten stemmen daarin echter overeen dat het noord-westelijk deel dicht bevolkt is. De oorspronkelijke bevolking is sterk vermengd geworden met menangkabausche Maleijers. De bewoners vertoonen in hoofdzaak het uiterlijk van den Maleijer van Sumatra's Westkust. De Korintjers doet door zijn schijnstaande oogen en uitstekende wangbeenderen aan het mongoolsche type denken, de huidskleur varieert van donker tot lichtbruin. Het hoofdhaar wordt zowel kort als lang gedragen; geestelijken en de besturende hoofden in Serampas en Soengei Tenang scheren het hoofd kaal; niet besturende hoofden in deze beide landschappen laten slechts drie vlokjes haar staan, één op de kruin en ter weerszijden van het hoofd boven de slapen. Aanzienlijken dragen de atjehsche broek, de mindere man een korte kain van wit katoen. De bewoners van de drie landschappen zijn minder hooghartig dan de Maleijers, goedaardig, zeer werkzaam, doch tevens gierig, achterdochtig en lafhartig. De neiging voor dobbelspelen en hanenvechterijen is groot. De bevolking kenmerkt zich in het algemeen door handelsgeest; de in het gouvernementsgebied gevestigde Korintjers zijn in het oog loopend ordelijk en rustig.

Algemeen wordt de Islam beleden; de meesten spreken maleisch, hoewel de Korintjers een eigen taal bezitten, waarvan in Serampas en Soengei Tenang dialecten worden gesproken; voor de schrifttaal wordt gebruik gemaakt van de arabische-maleische karakters, het eigen letterschrift der taal, indien dit bestaan heeft, is geheel in onbruik.

Het familierecht wordt beheerscht door de matriarcale instellingen van de menangkabausche soekoe's (familiegroepen) waarvan de soekoe's dezer landschappen afkomstig zijn.

Zoodra de oorlog is verklaard, wordt de omwalling van de doesoens hersteld en tot verdediging geschikt gemaakt. Die omwallingen bestaan uit ophooping van graszoden en zijn een enkele maal voorzien van bamboezen schietgaten en van randjes. Met het doel ontdekkingen te verhinderen worden aan weerszijden daarvan nog de z. g. Kota's prang aangelegd, zijnde omwallingen van graszoden, in een vierkanten vorm aangelegd.

Voorkomende oorlogshandelingen zijn nog onverwachte, nachtelijke aanvallen, vergifgingen van drinkwater met de vrucht van den arenpalm of van de vijlantangplant en in enkele gevallen het verbranden der vijandelijke doesoens.

Het hoofdvoedsel is rijst; als lekkernijen gelden verschillende toepijzen van vleesch en groenten of vruchten (doerian), soms ook van vischjes gevogelte. Kopidaoen is een geliefkoosde drank, opiumgebruik komt nagenoeg niet voor.

De erven en de doesoens worden afgesloten door levende of doode heggen, die dienen om karbouwen en wilde varkens te weren. Soms zijn die heggen geplaatst op een aarden wal van ± 1 meter hoog, waarvoor dan nog eene droge sloot, ± 1 1/2 M. diep, wordt gevonden. Bepaalde versterkingen schijnen overigens in gewone omstandigheden niet voortekomen, doch thans tot een gering aantal in de Tiga Halai Kain en in het westelijke deel der Selapan Halai Kain te zijn opgeworpen.

Landbouw is het hoofdmiddel van bestaan. De rijstbouw wordt vooral in Noord-Korintj en nabij het meer hoofdzakelijk gedreven op sawahs — deels van den regen afhankelijk, deels door leidingen besproeid — en geeft overvloedige oogsten.

Naarmate men zich verder van het meer verwijderd, maken de sawahs plaats voor ladangs. Vooral de Selapan Halai Kain schijnen meer rijst voorttebrengen dan benodigd is. Koffie wordt op groote schaal en in goede kwaliteit verbouwd, zowel op ladangs als in de doesoens en op hoogere stukken gronds in de sawah.

Opmerkelijk is het algemeen geldend verbod om koffieblaren af te plukken, de kopidaoen wordt dan ook van afgevallen blaren bereid.

Tabak wordt uitsluitend op ladangs verbouwd en

is van goede kwaliteit, maar wordt zeer slecht toe-bereid. Verderre cultuurgewassen zijn suikerriet, pinang, gambir, indigo, ramesh, kapok en bamboe. Vruchtboomen, behalve klappers zijn schaarsch. Als tweede gewassen komen o. a. terong, laboe, kladi, ketella, lombok, djagoeng en uien voor.

De rijke veestapel bestaat uit geiten en karbouwen, de laatste komen echter in Serampas niet voor. Vooral in Korintj is de veeteelt eene voornaam bron van inkomsten, karbouwen worden uitgevoerd. Paarden en runderen worden niet aangetroffen, wel kippen en een eigenaardig soort bergeenden.

De nijverheid staat nog op een lagen trap en omvat behalve huizenbouw slechts grof timmermans — en smidswerk, mandenvlechterij, pottenbakkerij, weven, goudwinning middels wasschen en het vervaardigen van buskruit.

De voor dit laatste benodigde zwavel wordt in Korintj gevonden, salpeter bereidt men uit mest van geiten en karbouwen. Goud schijnt voornamelijk op en nabij het djambisch gebied voor te komen. De weinige goud- en zilversmeden en zij, die zich met eenigszins fijner smeedwerk afgeven, zijn meestal vreemdelingen vooral afkomstig uit de Padangsche Bovenlanden.

Het aanleggen van sawahleidingen wordt ook als ambacht beoefend.

De handel in het binnenland wordt op markten gedreven, terwijl men ook veel reizende kooplieden vindt, die hoofdzakelijk in lijnwaden en kramerijen doen.

De buitenlandsche handel met Indrapoera en, hoewel in mindere mate, ook met Moeka Moeka is zeer levendig en is in hoofdzaak in handen van Korintjers, die daartoe meermalen voor langeren tijd hun land verlaten en zich in den vreemde, tot zelfs op Malakka vestigen.

De voornaamste artikelen van uitvoer zijn: koffie, boschproducten, tabak, karbouwen en stofgoud; die van invoer: zout, lijnwaden, petroleum, ijzerwerk, glas en aardewerk.

Door de oprichting van een zoutverkoopkuis te Indrapoera en betere regeling van den koffieverkoop te Tapan heeft de handel zich in de laatste jaren grootdeels van Moeka Moeka naar Indrapoera verplaatst. Ook met de strandplaatsen op de Oostkust werd van oudsher handel gedreven, doch in den laatsten tijd wegens den grooteren afstand en de afpersingen der djambische hoofden slechts in zeer geringe mate, volgens een ander bericht in het geheel niet meer.

Van de behoefte aan zout kunnen de korintjische landschappen dan ook volkomen van het gouvernement afhankelijk worden geacht. Rotan wordt zeer schaarsch, goede damar en getahsoorten en was worden bijna in het geheel niet aangetroffen. Het zoeken van boschproducten levert dan ook slechts in beperkte mate een middel van bestaan op. Slechts enkele getahsoorten worden in kleine hoeveelheden te Indrapoera en Moeka-Moeka ter markt gebracht.

Aan de *Javabode* ontleenen wij de mededeeling dat het bij Oost en West te Batavia wel druk, maar nog lang niet druk genoeg loopt, in aanmerking genomen, dat daar op het oogblik iets te zien is, dat *enig* kan genoemd worden in deze gewesten, n.l. een prachtstuk van indische houtsnijkunst, dat eerst kortelings in het tentoonstellingslokaal der vereeniging is aangekomen en opgesteld.

Wij lezen in dat blad dat het een, naar de hoogste eischen der kunst ontworpen en met veel talent uitgevoerd, wandstuk is, dienende om een groot vertrek in twee deelen te scheiden of een wand te maskeeren. De hoogte van het stuk is ongeveer 4 meters, terwijl de geheele breedte 5 1/2 meters bedraagt.

De constructie is aldus, dat vier pilasters drie paneelen omvatten, waarvan het middenpaneel wederom uit twee deelen bestaat, die tezamen een deur vormen, voorzien van, in stijl gehouden zilveren ringen en montuur.

Een middenfries, voorzien van kleinere pilasters, steunt de smaakvol ontworpen breede bovenfries en het geheel is omgeven door een rijk geornamenteerden rand.

Alles is vervaardigd van onberispelijk gestoken en à jour bewerkt djatihout, met contrapatronen aan de achterzijde. De motieven van pilasters, paneelen, friezen en randen zijn zuiver van opvatting en treffen door harmonische zuiverheid der lijnen. Elk bloemblaadje, elk knopje, alle arabesken, stengels, slingers zijn met groote volmaaktheid getekend en gestoken.

De heeren van Lawick en Zimmerman hebben dit wonderwerk van indische houtsnijkunst ontdekt in de eenvoudige woning van een hadji (priester) te Koedoens, die het wandstuk had laten snijden voor eigen gebruik en naar eigen tekening, door acht houtsnijkunstenaars, die er zes maanden aan gewerkt hebben. In de bovenfries staat de dagteekening: Maart 1872. In de woning van een kunstliehebber, in een museum, in een vorstelijk ingerichte bibliotheek, in het boudoir van eene, rijk met aardsche middelen gezegende, dame, in een consistoriekamer of een raadzaal zou dit wandstuk een uitmuntend effect maken.

De fotografen Charls en van Es, tegenover het lokaal van Oost en West, hebben niet lang gewacht, om van dit wonderschoone, fijn als kantwerk behandelde, pronkstuk photographien te maken, die binnen-

kort in den handel zullen komen. In den indischen bazar, die ruim voorzien is, tref men verder aan, naast de mandjes en scheepjes van nagelen uit de Molukken, het filigrainwerk van Padang en het mooie tinwerk van Bangka; de ivoren bekens, vouwbeenen en wandelstokken van kajoeh pahit met gesneden koppen van Moko-Moko en het aardige strooewerk van Halmahera trokken vooral de aandacht. Hoeden, mandjes, necessaires, van alles is er, goedgeemaakt en niet duur. Ook het nette mandewerk van Singaparna, stevig en origineel van vorm, en de deurhangers van gebrand en beschilderd bamboe uit Bandoeng zijn ruim vertegenwoordigd. De wajangpoppen uit de Preangerlanden hebben veel aftrek, vooral bij engelsche koopers. In de muurkasten zijn prachtige sarongs, met gouddraadwerk van dezelfde plaats. Kortom, er is van alles en in rijke keuze, tot schilderijen toe van een indisch artist, die, zonder eenige leiding, werkelijk aardige paneeltjes heeft weten te schilderen en eene crajonteekening vervaardigde, die gezien mag worden. Het is te hopen, dat dit natuurtaent een Maecenas vinde, die hem in staat stelt de hem geschonken gave verder te ontwikkelen, zoo besluit de schrijver.

Van deskundige zijde ontving het *Soer. Hbl.* het, voor de koffiplanters minder bemoedigend, bericht dat volgens telegram de a.s. Braziliëoogst op circa 17 miljoen balen, d. i. pl. 4 miljoen meer dan de afgelopen oogst wordt geraamd. Het blijft echter de vraag, of de zeer lage prijs voor koffie in Brazilië den pluk, de bereiding en het transport naar de havenplaatsen mogelijk zal maken, maar zelfs, zoo dit het geval niet mocht zijn, blijven de meeste belanghebbers van oordeel dat het reuzenkantuum een zwaren druk op de markt zal oefenen en de prijzen zal doen dalen op een peil, dat velen thans nog voor onbereikbaar houden.

Uit Kediri, Blitar en Malang luiden de berichten omtrent den stand der aanplantingen en de weersgesteldheid bijzonder gunstig; vooral van de lager gelegen perceelen wordt voor het aanstaande jaar een groote oogst verwacht. Indien de uitkomst aan de verwachting beantwoordt, acht de berichtgever een val van f 8 per picol in den prijs der ordinaire qualiteiten volstrekt niet onwaarschijnlijk.

In de *Soer. Ct.* wordt in een hoofdartikel en ook onder de plaatselijke mededeelingen ernstig geklaagd over de **toenemende onveiligheid** op het eiland Madoera en in het bijzonder in de afdeling Soemenep, waar groote gewapende benden op roof en moord uitgaan. Over het algemeen wordt die toestand toegeschreven aan de, op het eiland heersche, armoede, waaraan vooral de kleine indische adel ten prooi zou zijn, sedert het eiland onder geregeld bestuur is gebracht en er dus niet meer gekneveld kan worden als in den „goeden“ ouden tijd. Die arios en pandjies, die niettemin geen afstand kunnen doen van hun oude heerlijke rechten om te dobbelen, hanengevechten te houden en vele vrouwen te bezitten, zouden nu de „schobbeikakken“, zooals schrijver ze noemt, wapenen en leiden om samen den buit te deelen, bij de rooverijen behaald.

In het *Onderwijs* lezen wij dat de nieuwe cursus van het gymnasium Willem III geopend is met niet minder dan 281 leerlingen, w. o. 43 meisjes, zoodat er alweer om nieuw personeel gevraagd is. Een merkwaardig feit, waarop het blad de aandacht vestigt, is zeker wel, dat de K. W.-school, die zelf zoo'n groot aantal leerlingen trekt, het gymnasium in geen deele heeft ontlast zooals aanvankelijk verwacht werd, ook door den minister, aan wien men deze inrichting te danken heeft.

Suikerzaken. De prijs der suiker is weër achteruitgaande, heden werd, blijkens het *Soer. Hbl.*, niet meer dan 5 1/2 gulden per picol geboden.

De uitkomsten der irrigatie. Aan hetzelfde blad ontleenen wij het bericht, uit Pekalongan afkomstig, dat de afgelopen padi-oogst f 750.000 picols meer heeft bedragen dan die van verleden jaar.

Dit verblijdend resultaat moet voor een deel zijn toe te schrijven aan de Pemali-irrigatie werken, die dit jaar in gebruik zijn genomen.

Het verwijt dus van irrigatie-fanaticus kan men zich met een rustig gemoed laten aanleunen.

De *Javabode* ontleent aan de *Locomotief* het bericht omtrent eene nieuwe technische uitvinding, die de **suikerindustrie**, welke tegenwoordig toch al zulke sombere dagen beleeft, misschien wat zal kunnen opheffen en daarom door dat blad met ingenomenheid wordt overgenomen.

Naar de *Locomotief* verneemt, zijn door de heeren **Hammers**, technisch adviseur van Gebr. Stork, en **Costerus**, fabricage-chef der suikerfabriek Wono-pringgo, ongeveer een maand geleden patenten genomen voor twee nieuwe werkwijzen, het een om de carbonatatiekosten tot 1/4 en 1/2 terug te brengen, zonder eenige verandering aan de bestaande installatie, het

neergevallen, midden onder het gedrang.

En vreemdeling, een Franschman, die in zijn rijtuig voorbij komt, houdt even stil bij een groote hoop ontveeschte menschen, om eenige geldstukjes in de slapneerhangende handen te leggen. Toen heeft er plotseling een algemeene opstanding plaats onder de mummies-menigte; de hoofden vellen zij omhoog uit de lompenmassa, die hen bedekt, de oogen spaken zij wijf open en langzaam richten zij zich op: „Wat, worden er aalmoezen rondgedeeld? Er is iemand, die geld geeft om voedsel voor te koopen!“ Dit ontwaken der schijn-dooden is aanstekelijk, deelt zich mede aan verderop liggende lijdens en allen te zamen beginnen te woelen, te schuifelen en naderbij te komen. Binnen enkele minuten is de vreemdeling omringd door een grooten kring van kerk-hoogsten, die naar hem opdringen, door een reeks klanwachtige handen met lange nagels, die naar hem grijpen, en hem het geld trachten te ontrukken — terwijl zoovele droefgeestig smeekende oogen daarentegen om vergeving vragen en dank betuigen.

Eensklaps zakt de geheele reeks zachtjes in elkander. Een der geraamten, dat van uitputting wankelde, heeft zich vastgegrepen aan zijn buurman-lijder, die op zijn beurt wankelt en tegen den naastbijstaanden aanvalt, waardoor ook deze omver geworpen wordt, en de stoet zich van den een op den ander voortzet, zoodat zij, zich allen aan elkander vastklampend zonder weerstand, zonder een kreet te slaken, gezamenlijk neervallen als slappe poppen, als omvergeworpen kegels, die in het stof rollen en zich niet meer op kunnen richten.

Just op dat oogenblik komt er een optocht met muziek voorbij, een kerkelijke rondgang om een plechtigheid op morgen in de tempels van Brahma aan te kondigen. De arme slachtoffers worden door de voorloopers, die de baan

andere om hoogere nummers te maken, zelfs superieure suikers op defecatie-fabrieken, eveneens zonder eenige verandering aan de bestaande installatie.

Eerstgenoemde werkwijze werd reeds sinds eenige weken op een der fabrieken van de cultuur-maatschappij der Vorstenlanden toegepast en het resultaat moet verrassend geweest zijn, daar de besparing in den kalkoven oogenblikkelijk 70 pct. bedroeg, hetgeen heel gemakkelijk hooger opgevoerd kan worden.

Meerdere ondernemingen gingen reeds tot deze werkwijze over. De capaciteitsvergroting van kalkoven en carbonatatie-station was natuurlijk daaraan evenredig.

In de *Indian Planting en Gardening* wordt, zooals de *Javabode* mededeelt, eene belangrijke ontdekking openbaar gemaakt en wel deze, dat eene gift van 10 grein kinine, bij herhaling toegepast, een onfeilbaar middel is tegen **runderpest**. Deze ontdekking is te danken aan een professor in de landbouwkunde aan het „Seebpore College“. De geneezing treedt snel in en is volkomen.

Het britsch-indisch gouvernement zal de zaak doen onderzoeken.

De koelie-ordonnantie in het gedrang is de titel van een opstel in het *N. v. d. D. voor N. I.*, waarin dit blad verklaart met weerzin en ergernis het geschreeuw te hebben gelezen in de *Javabode* van zekeren heer de Coning uit Medan — de compagnon van Mr. J. van den Brand in diens zaakwaarnemerskantoor — over de door den heer Mr. R. H. M. v. ontdekte ergerlijke koelie-mishandeling te St. Cijr. (1) Genoemde heer beweert namelijk o. m.: „dat geen laster te laag en geen ploertigheid te min is geacht, om den heer Mr. J. van den Brand te bestrijden“.

Dat blad laat deze beweringen voor wat ze zijn, n.l. rhetorische figuren en verklaart dat van *laster* en ploertigheden tegen den heer van den Brand, noch bij hem, noch bij iemand anders *iets bekend* is, maar wel dat men krachtig heeft geprotesteerd tegen diens generaliseeren en het over-één-kam-scheren van *alle* planters. Voorts beweerde de heer Mr. J. van den Brand, dat de misbruiken in Deli, de mishandelingen, wanneer die voorkomen, het gevolg zijn van de koelie-ordonnantie, dien gruwel, die uitgeroemd moest worden, om *alles goed te doen gaan*.

En hiertegen heeft het *N. v. d. D.* ten rechte geprotesteerd. Zoo er mishandelingen van arbeiders plaats hebben, zoo er verkeerde dingen gebeuren — en helaas, men kan niet ontkennen, dat die gebeuren — dan geschiedt dat alles in **weerwil van, ondanks** de koelie-ordonnantie, zegt het blad. De koelie-ordonnantie heeft met het mishandelen van den zwakkere door den sterkere niets te maken; ook „vrije“ arbeiders zijn zwakker dan de werkgereven en wie dat ontkent, weet niet, waarover hij meesprekt.

Het zal ieder, die Deli liefheeft, Deli en zijn stoere, ronde bevolking, zoo vervolgt de schrijver, bitter leed doen, dat een enkeling, een vreemdeling, zulke betreurenswaardige, ergerlijke, schandelijke dingen heeft uitgehaald; de handelwijze van den beheerder van *St. Cijr* kan dan ook niet genoeg gebrandmerkt worden, maar verkeerd is het om de koelie-ordonnantie de schuld te geven. Die dingen gebeuren juist, omdat die ordonnantie niet naar behooren wordt toegepast, want welke arbeidsregeling ter wereld zal toestaan, dat de werkmans mishandeld wordt?

De schrijver heeft nimmer ontkennd, dat er in *Deli-avenals overal elders ter wereld* verkeerde en slechte dingen gebeuren en is, bij de bestrijding van den heer J. van den Brand, van de stelling uitgegaan: de waarheid van de medegedeelde *feiten* aan te nemen, maar te velde te trekken tegen zijn geheel onge-rechtvaardigde **conclusie** n.l., dat de schuld der misstanden lag aan de koelie-ordonnantie, want deze gevolgtrekking is absoluut valsch en onjuist. De koelie-ordonnantie is goed en heilzaam, al is het menschenwerk en kleven er gebreken aan. Het ware zelfs te wenschen, dat heel Java onder de ordonnantie stond, want de inlanders zouden er wel bij varen. De schrijver eindigt met de hoop, dat de schulden met de uiterste gestrengheid der wet zullen gestraft worden, waardoor de ordonnantie zelve in waarde en waardigheid zal winnen.

(1) en later ook te Mariëndal en elders.

Departement van Landbouw. Uit Batavia wordt aan de *Locomotief* geschreven, dat de minister van koloniën niet zoo erg wegloopt met het plan om een departement van landbouw op te richten.

Zijn voorganger daarentegen was er mede ingenomen en bestemde Dr. Treub tot chef daarvan. Deze gaf te kennen, dat hij er slechts dan ooren naar had, wanneer het nieuw op te richten departement alleen bemoeienis had met het wetenschappelijk gedeelte van hetgeen op de cultures betrekking heeft. Al het overige, administratie, jaarstaten enz. enz. moest, naar zijne meening, bij het departement van *B. B.* blijven berusten. Dr. van Breda de Haan is thans naar Holland, om den minister nader in te lichten omtrent deze, voor Indië zeer belangrijke, kwestie.

vrij moeten houden, eenvoudig maar op zijde geschoven en menigen, die met het aangezicht ter aarde gevallen is, blaast dan den laatsten adem uit.

En de optocht gaat plechtig voorbij, met een zwarte olifant voorop, de tromp tot bovenaan toe met goud beschilderd, daarachter de muziek van doedelzakken en koperen blaasinstrumenten, die een somber melodie blazen.

's Avonds om tien uur begint alles rustig te worden in de stad. Een doodsche stilte verspreidt zich alom. In de verte ziet men een dikke nevel; men zou meenen, dat het mist was, maar het is niets dan stof en nog eens stof, daar alles zoo verdroogd is. Het zilveren maanlicht valt op den witbestoften grond en op de verdroede boomen, op de onder schied bedolven aloë-planten; in de nachtelijke koude maakt dit den indruk van een sneeuw-landschap in den winter.

Het zal kil worden, voor de arme stervende kinderen, die daar naast op den grond liggen.

Ook in de huizen is alles stil geworden, de bewoners hebben zich ter ruste gelegd.

Maar op de wegen, naast de zakken met graan, die daar opgestapeld liggen, bewaakt door mannen met stokken, liggen nog altijd de zwarte hoopen menschen van honger te sterven. Van tijd tot tijd hoort men hen hujen, een hoest, een zucht of een doodssnik; soms ziet men de beenderen van armen of beenen zich bewegen.

Voor hen, die daar liggen, komt 'er weinig op aan, of het overdag rumoerig of 's nachts stil is, dan wel of de morgenstond schoon aanbreekt, want voor hen is er toch geen hoop meer, niemand heeft medelijden met hen, zij moeten daar maar ellendig blijven liggen, den dood afwachten, die een eind maakt aan alle lijden.

(Wordt vervolgd)

ADVERTENTIEN.

Postzegelverzamelaars.

Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.
H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.
Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

Wegens **vergrooting der Werkplaatsen** worden verschillende

1e **KLASSE RIJWIELEN** van bekende merken uit onze Magazijnen **Nieuwe Haven 10** (kettin- looze en met kettin) tegen aanmerkelijk **lagere prijzen verkocht.**

Te bezichtigen in ons Filiaal: NOORDEINDE 190 a. **ENGLEBERT-COLINET.**

J. A. DE GRUIJTER,
SMID en GASFITTER.

Aanleg van *Electrische Schellen.*

MAGAZIJN VAN
Gaskachels, Gaskronen, Baden, Gasovens; Gascomforen.
Haarden, Kachels, Fornuizen, Geëmailleerde Huishoudelijke
Artikelen en Keuken benodigdheden.

Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat, Den Haag.

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,
HAABLEM, Barteljorisstraat 32.
's-GRAVENHAGE. Spui 12.

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Sport- en Kinderwagens.

Grootste sortering Sport- en Kinderwagens in diverse kleuren en modellen,
tegen **concurrerende prijs,**
benevens een prachtige collectie

Poppenwagens en Poppensportwagens.

Inrichting voor **deugdelijk reparatiewerk.**

Kinderwagenmagazijn, **HERDERINNESTRAAT No. 2,** Den Haag.

Wed. E. VAN FOREEST-NIX,
WEIMARSTRAAT 37, DEN HAAG.

In **Verbandstoffen, Verplegings-Artikelen,**

Drogerijen, Chemicaliën.

VERF IN BUSSEN enz.

Centraal Drogist **WEIMAR.**

Stoomvaart-Maatschappij

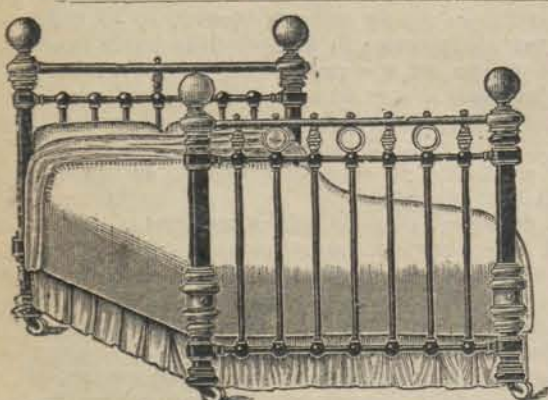
„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
	1903	1903	1903	1903	1903
Oengaran	5 Sept.	17 Sept.	22 Sept.	11 Oct.	13 Oct.
Sindoro *	19 "	1 Oct.	6 Oct.	26 "	28 "
Salak	3 Oct.	15 "	20 "	9 Nov.	11 Nov.
Lawoe.	17 "	29 "	3 Nov.	23 "	25 "
Ardjoeno	31 "	12 Nov.	17 "	7 Dec.	9 Dec.
Goentoer *	14 Nov	26 "	1 Dec.	21 "	23 "
				1904	1904
Merapi	28 "	10 Dec.	15 "	4 Jan.	6 Jan.
Gedé.	12 Dec.	24 "	29 "	18 "	20 "

Th. A. A. SIMONIS
34 Groenmarkt.
DEN HAAG over de Prinssestraat.

Ledikanten, Spring-Kapok- en
Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

G I D S
VOOR

Repatriërenden,

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”
Maagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande
hotels gratis aan de repatriërenden
aangeboden:

- Hôtel des Indes, Batavia.
- Grand Hôtel „Java”
- Hôtel „Ort”
- „ Du Pavillon, Samarang.
- „ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
- „ Simpang, Soerabaja.

Vraag prospectussen voor
advertentiën.

Cursus Hoofdakte
's-Gravenhage.

Aanvang der lessen begin September.

Men kan zich nog aanmelden bij
C. E. KEILHOLZ, Beeklaan 588.
W. KOOPS, Hemsterhuisstr. 4.
A. LABAN, Waalstraat.
J. M. PRINS, Van Ravesteijnstr. 301.

L. Boellaard,

oud-leerling van het Amsterdamsche
en Leipziger Conservatorium, beveelt
zich beleeft aan voor **viol, theorie**
en **ensemblelessen** etc. **Matige con-**
ditien. Zeer goede referenties.
Adres **REGENTESSELAAN 202.**

Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 198,
hoek **PERPONCHERSTRAAT,**
Den Haag.

Logies te bespreken
per maand, week en dag.

Simplex Rijwiel.
Gramophones.
Sport-Artikelen.
Sport-Kleding.
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.

Prachtige, Verb.

SINGER-NAAIMACHINE

met Kast, van de laatste verbetering
voorzien, winkelprijs f 47.50, nu à contant
voor **f 25.-**, met 5 jaren garantie en
gratis onderricht.

NIEUWE SAXONIA, op houten voet,
geruischloos werkend, f 16.-.

NAAIMACHINEHANDEL.

20a, Korte Houtstraat

Teleph. 192,

DEN HAAG.

Sedert 1888 gevestigd.

Honderden tevredenheidsbetuigingen
ter inzage.

DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, " "
B. STRAUB, Frederikstraat 10, " "
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, " "

G. Nelck,

Behanger, Stoffeerder en Beddenmaker,
Van Merlenstraat 55,
'S-GRAVENHAGE.

Levert en Repareert alle Gestoffeerde
Salon- en Eetkamer-Ameublementen.

Belast zich met verhuizen en in orde
brengen van **GEHEELE INBOEDELSEN**
onder waarborg tegen **concurrerende**
prijzen.

A. A. KNULJVER & ZONEN,

Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

Ned. Fabrik van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.

Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabrik
voor de vervaardiging van **Franjes, Em-**
brasses en Agrementen in solide quali-
teit en iedere verlangde kleur.

CONCURRERENDE PRIJZEN.

Bekroond met Gouden en Zilveren Medailles.

Spiegel- en Lijstenfabriek, Kunsthande

VAN
P. J. CRAMWINCKEL & ZONEN,
HOFLEVERANCIERS — DEN HAAG.

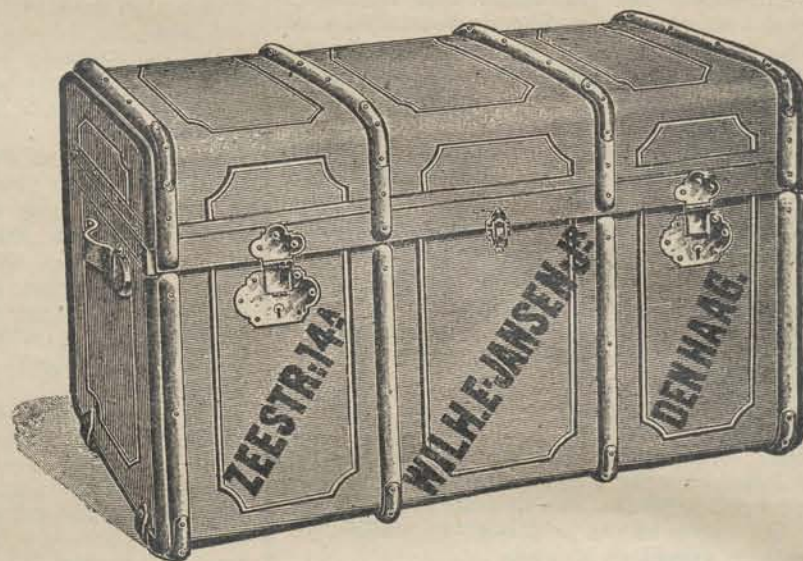
Fabriek en Kantoor: **NIEUWE HAVEN 140—141.** Teleph. Interc. N°. 112
Filiaal: **PIET HEINSTRAT 81.**

Uitgebreide keuze geëncadreerde Gravures, Platen en Foto's, Spiegels,
Portretlijsten en Morastandaards.
Encadrementen voor Schilderstukken, Gravures, Platen, Photographiën enz.
Oververgulden en repareeren van Spiegels en Schilderlijsten. Schoonmaken van Gravures, enz.
Mora's op iedere maat leverbaar. Export naar Oost- en West-Indië.

In het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn

DE KATOENBAAL

NOORDEINDE 15-17A
vindt men eene zeer groote sortering van vele **DAMESARTIKELN**
voor Huishouding, Kleding enz.
Dr. LAHMANN'S onderkleding.

INSTITUUT VOOR

Tandheelkunde en Tandtechniek

J. DUVAL, Tandarts, JULIUS LOHAN, Tandtechniker.
Oranjeplein 91. — Den Haag. — Oranjeplein 91.
Telefoonnummer 1086.

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN

opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma
FALKENBURG & Co.
's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64.

wordt op aanvraag gratis toegezonden.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereniging „OOST en WEST”
's-GRAVENHAGE en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

STAAT

voor aanvraag van **VERLOFSTRACTEMENT**

VOOR

H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).

Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.

Prijs 2½ cent.

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10-12** en van **2-4** uit-
inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie
den heer **G. C. A. DE WITR, de Perponcherstraat n°. 93.**

- En modiste die werk in Oost-Indië zoekt.
- En Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.
- Drie jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap. Eene ook voor lectrice.
- En bekwame linnennaaster.
- Drie jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.
- En gegageerd Onderofficier der Genietroepen zoekt een betrekking voor loopend be- heer; schrijfwerk of eene eenvoudige admini- stratie; ook kantoorwerk in die richting.
- Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.
- En Dames geven in teekenen en por- tretschilderen.
- En geroutineerd boekhouder 5 jaren als zoodanig in een hotel te Parijs werkzaam. Is tevens correspondent in de moderne talen. Uitmuntende referentiën.
- Twee Dames voor pianolessen.
- En Heer voor administratieve be- trekking of magazijnmeester.
- Eene Dame te Leiden voor het maken van uitzetten.
- Eene Dame voor onderricht in fröbe- len (heeft diploma).
- Eene Dame voor Zanglessen.
- En Heer voor Corrector aan een drukkerij.
- Drie Dames voor waarnemen van een huis houden en naar Indië gaan.
- Vier Dames om bejaarde dame ge- zelschap te houden.
- Twee Dames zoeken plaatsing als Steno- graaf, ook voor les geven.
- En jonge Dame zoekt een t' huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avon- uren gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.
- Drie Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
- Eene Juffrouw voor Depôthoudster.
- Drie gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.
- Eene Dame v/h maken van fijne handwerke- ren.
- En Dame voor administratieve be- trekking.
- Twee jonge Meisjes om als kinderjuf- vrouw mede naar Indië te gaan.
- Twee gep. of, reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.
- En geg. Conducteur der art. O.-I., met uit- stekende aanbevelingen, voor admin. betrek- king, toezicht houden in fabriek, concierge, enz.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handeldrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani,

Met terugzigt tot ons bericht in het vorige nummer over den aangekondigden hongersnood nabij Tjinahi en de oorzaken daarvan, doet het ons gevoelen te kunnen mededeelen dat, blijkens de Java-bode, nooit iemand er aan gedacht heeft, aan de bevolking van het zuidelijke gedeelte der militaire vestiging het gebruik van irrigatiewater, hetzij voor goed of zelfs maar tijdelijk, te ontzeggen, maar dat integendeel de belangen der bevolking, bij het ontwerpen en aanleggen dier vestiging, in overleg met de ambtenaren van het B. B., steeds met de grootste zorg zijn nagegaan en overwogen en dat door de oprichting van het militaire etablissement, de waterbelangen der bevolking in geen enkel opzicht zijn benadeeld, integendeel eene, niet onbelangrijke uitgestrektheid gronds daardoor in veel gunstiger omstandigheden is gekomen, zoodat dus het mislukken van oogsten, watergebrek en dergelijke calamiteiten nooit daarvan een gevolg kunnen zijn.

Sanatorium te Lembang. Aan de *Preangerbode* wordt door het *Bat. Nbl.* het bericht ontlaand, dat er weder eene nieuwe combinatie is ontstaan, die een sanatorium te Lembang in het leven wil roepen en dat de namen, die thans genoemd worden, doen vertrouwen, dat de zaak spoedig haar beslag zal krijgen. Het terrein en dertig guldens voor den bouw zijn reeds beschikbaar gesteld. Men wil echter het kapitaal tot 100 duizend doen aangroeven, om een hotel, aan alle eischen voldoende, te stichten, waartoe men zich reeds in betrekking heeft gesteld met verschillende kapitalisten. Er is, volgens de *Preangerbode*, heel veel kans, dat met den bouw spoedig zal worden begonnen.

West-Indische Berichten.

Het bericht van de aanneming door de Eerste Kamer van het ontwerp van wet betreffende den aanleg van den Lawa-spoorweg gaf wederom aanleiding tot groote vreugde onder de ingezetenen van Paramaribo. Men schijnt evenwel daar wel wat hoog gespannen verwachtingen te koesteren met betrekking tot het aantal baanlijnes, dat er tengevoege van den spoorweg-aanleg voor de vele werkzoekenden als opzichter en dergelijke zou zijn weggelegd. Zowel de *Sur. Bode* als de *Nieuwe Sur. Cour.* acuten zich verplicht om een waarschuwend woordje in het midden te brengen ten zinde noodzakelijke teleurstellingen te voorkomen. Laatstgenoemd blad spoorde de werkzoekenden aan om de valsche schaarste van zich af te werpen en, door de handen uit de mouw te steken, een einde te maken aan den toestand van vergulde? armoede, waarin honderden te Paramaribo schijnen te verkeeren. Onze *West* schreef met betrekking tot den spoorweg-aanleg dat men zich voorstelt de eerste 15 kilometer van den spoorweg met den meest mogelijke spoed aan te leggen, zoodat vermoedelijk reeds in de eerste helft van het volgend jaar de spoorweg naar Para in exploitatie zal kunnen worden genomen.

Aan een schrijven uit den Haag aan de *Sur. Bode* ontleenen wij dat, tegelijk met de leden van de Gonini-expeditie, de heer R. Landberg naar Paramaribo zou zijn vertrokken met de opdracht van een groot syndicaat om aan het bestuur der kolonie een voorstel te doen om den spoorweg tot de Lawa door te trekken en de geheele lijn in vijf jaren tijds te voltooien. De redactie van genoemd blad teekent hierbij aan, dat de publieke opinie in de kolonie het niet erg begrepen zou hebben op zulk eene oplossing van het vraagstuk, daar dit in de toekomst aanleiding zou kunnen geven tot verwikkelingen. Men zou veel liever zien dat Nederland, ook voor het doortrekken van de lijn van Kadjoe tot de Lawa, de middelen aan de kolonie zou verschaffen.

Ook de *Surinamer*, die weet mee te deelen, dat de heer L. voornoemd indertijd reeds ter zake onderhandelingen met de maatschappij „Suriname” zou hebben gevoerd, zegt zich te vleien met de hoop, dat het huidige bestuur zich niet zal laten vinden om overeenkomsten aan te gaan die wellicht even treurig zullen aflopen, „als het geval is geweest met de lijdensgeschiedenis van genoemde maatschappij”.

Wat ons betreft, meenen wij dat de stappen van den heer L. bij het koloniaal bestuur slechts op een *failure* kunnen uitloopen, nu koloniale verordening en wet hebben bepaald dat aanleg en exploitatie van den spoorweg van bestuurswege zullen uitgaan, zij het ook dat *voorloopig* slechts gelden voor den aanleg van een gedeelte van de lijn zijn toegestaan.

Met betrekking tot den Lawa-spoorweg kan nog worden meegedeeld dat het koloniaal bestuur eene prijsvraag heeft uitgeschreven, waarbij een prijs van f 300 wordt uitgelooft voor de samenstelling van een klein, populair geschreven handleiding, waarin de nieuwe theorie omtrent de malaria wordt uiteengezet en praktische wenken worden gegeven. Voorts zal het werk enkele nuttige wenken voor andere ongesteldheden, slangenbeet, insectenplaag, eerste hulp bij ongelukken, moeten bevatten en vóór den 1en November a.s. onder de gebruikelijke voorwaarden voor dergelijke prijsvragen aan den geneeskundigen inspecteur te Paramaribo worden ingezonden.

Er zal in den loop van dit jaar een proef genomen worden met de vestiging van Javanen als kleine landbouwers op de, voor den kleinen landbouw bestemde vestigingsplaats Johan en Margaretha. Met 't oog hierop komt ons eene opmerking van den heer O'Ferrall, met betrekking tot die plaats in de *Sur. Bode* gedaan, niet van belang ontbreekt voor. De schrijver meent de keuze van deze plaats te moeten afkeuren op de volgende gronden: Het terrein, waarop Johan en Margaretha is gelegen, wordt aan de eene zijde door de zee, aan de andere door de Commewijne, die daar evenwijdig aan de kust loopt, begrensd, zoodat men ten Noorden en ten Zuiden, van die streek gedurende het grootste gedeelte van het jaar zout (of zout en brak?) water heeft. Te Paramaribo, op 22 kilometers van de kust, worden de stormen dikwerf erg gevoeld; hoeveel te meer zal dit niet, ten nadeele van den landbouw, in de hier bedoelde, slechts 16 kilometers breede strook 't geval zijn? Men vindt er veel krabben, die aan de polderdammen groote schade kunnen toebrengen.

Waar o. i. van 't welslagen dezer proef uit politiek, zowel als uit economisch oogpunt veel af hangt, hopen wij dat de schrijver, die zich doet kennen als tegenstander van het stelsel van vestiging der immigranten op verlaten plantages in de beneden-streken, en vestiging op maagdelijke gronden in de bovenstreken voorstaat, wat al te zwart gezien heeft. Het zou toch ten eerste te betreuren zijn zoo door onoordeelkundige keuze van het terrein de hier bedoelde proef mocht falen.

De koloniale huishoudelijke begrooting voor Suriname heeft, nadat zij door den gouverneur aan de Koloniale Staten werd ingediend, eenige wijzigingen ondergaan, zoodat de begrooting, zoodat zij door die Staten werd goedgekeurd, zich thans als volgt laat aanzien: Uitgaven: 1e afdeling: Gouvernements-secretarie, Koloniale Staten en algemeene dienst: f 169.994; 2e afdeling: justitie en politie: f 376.307; 3e afdeling: schutterij te Paramaribo: f 6610; 4e afdeling: administratie van financiën: f 361.919.55; 5e afd.: immigratie en kolonisatie: f 58.386; 6e afdeling: eeredienst, onderwijs, armenzorg en burgerlijke geneeskundige dienst: f 613.705.80; 7e afdeling: bouwdepartement: f 3.041.609.31; 8e afdeling: koloniale vaartuigen, betoning, bekabeking, seinwezen en brandweer: f 365.839.64; 9e afdeling: pensioenen, wachtgelden, onderstanden en toelagen: f 239.587.09; 10e afdeling: onvoorziene uitgaven: f 50.000 totaal: f 5.283.908.39. De Inkomsten in middelen worden geraamd op f 4.473.895.81, zoodat gerekend wordt op een bijdrage uit 's rijks schatkist groot f 510.012.58.

De leden van de Gonini-expeditie zijn den 28sten Juli l. naar de Marowijne vertrokken met 22 arbeiders, nadat te voren reeds 1 opzichter en 8 arbeiders naar den mond van de Gonini waren gegaan om daar het kamp voor te bereiden. De expeditie is voor 4 maanden uitgerust. De *Surinamer* hoopt dat zij geen last zal hebben van de boschnegers, zoodat dikwijls het geval is met de fransche goud maatschappij, die te Paramaribo is gevestigd. De mijnen-ingenieur von Faber, die de expeditie zal medemaken is voor drie jaren verbonden aan den west-indischen dienst, ter vervanging van den heer Gouka, die naar Oost-Indië vertrokken is.

Aan de curaçoesche bladen ontleenen wij 't bericht van het overlijden van Mgr. C. Blommerde, eere-kamerheer van den paus, ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw, en laatstelijk directeur van het sint Elizabeths-gasthuis. De overledene is 43 jaar in de kolonie werkzaam geweest. Den 14den Maart l. trof hem een beroerte, welke gevolgen hem den 21sten Juli l. ten grave sleepten.

Aan de noodlijdende bewoners van de beneden-districten op Curaçao wordt door het bestuur tegemoet gekomen door een uitkeering van f 30 's maands. Veel is het niet en meer zakelijke hulp zal niet kunnen uitblijven, indien invallende regens geen verbetering in den toestand brengen.

RECLAMES.

Abonnement geldig in
BERLITZ
meer dan 170 steden
SCHOOL
ALLEEN
Noordeinde 119 a.
Gewaarschuwd wordt tegen:
arglistige nabootsing.
ALLE MODERNE
TALLEN
Onderwijs Vertellingen

Het afloopen van Z. M. „Onrust” in 1859.

Wij stellen er, met het oog op de verspreiding van populaire kennis omtrent Indië, veel prijs op, dat de Indische medewerker van het Algemeen Handelsblad ook het groote publiek partij laat trekken van zijne historische kennis.

Zoo gaf hij b. v. in het nummer van 2 Augustus jl. onder het hoofd *In de Boven-Doeson* eene schets van de verhouding, die sedert de laatste 44 jaren heeft bestaan tusschen de afstammelingen van *Soerapati* het door Nederland vóór den Bandjereesch krijg erkende hoofd van den „Boven-Doeson en die van *Antassari* die in het oog der Bandjereesch als afstammelingen van den in 1787, onrechtmatig van den troon gestooten vorst, de wettige pretendenten zijn van den sultanstroon.

Antassari vestigde zich, toen de kansen van den oorlog slecht werden, in den Boven-Doeson en wij deden ons best om hem door *Soerapati* aan ons te doen uitleveren. Men meende nog al op dit Hoofd te mogen rekenen omdat hij genegenheid had weten te veinzen voor den post-kommandant van Marabahan den luitenant *Bangert* en met deze zelfs „de bloedbroederschap had gedronken, naar Djakskes opvatting, de duurste eed van trouw dien men zich denken kan.

Soerapati was echter een Bekompaiër en de nabij den post Marabahan gelegen, kampong Bekompai was toen reeds, en ook nog jaren later, misschien zelfs nu nog, een broeinest van het verzet.

Toen dan ook Z. M. *Onrust* in December 1859 gezonden werd, in de hoop *Soerapati* over te halen om *Antassari* uit te leveren, werd men, te goed vertrouwend, verraderlijk overvallen en het schip afgevoerd. *Bangert* werd door zijn bloedvriend gekrist.

Toenmaals en ook nog langen tijd daarna, heeft men *Soerapati* gehouden voor den uitvinder van den valstrik, doch juist thans, nu men aan denzelfden Boven-Doeson, de nog steeds pretendeerende afstammelingen van *Antassari* hoopt in onderwerping te zien komen, door bemiddeling van de afstammelingen van *Soerapati*, werden er belangrijke mededeelingen aan den medewerker van het „Algemeen Handelsblad” gedaan, die hem in de kwestie een geheel ander inzicht geven en de overtuiging schenken, dat *Soerapati* in 1859 de dupe was van *Antassari* en dat hij zijn bloedvriend *Bangert* toen alleen heeft gedood om hem een nog erger lot te besparen!

Wij hebben in Oost-Indië meermalen verbaasd gestaan over de leukheid waarmee oosterlingen, den zich erg pinter (knap) wanenden Europeaan er in wisten te doen loopen en wij zouden daarvan voorbeelden genoeg kunnen noemen, maar doen dit niet, ter wille der herinnering van hen, die beetsgenomen werden. Het is geen nieuws, dat de meeste Oost-Indische Inlanders, maar vooral de ontwikkelde onder hen, van huis uit diplomaten zijn. Reeds van kindsbeen af leeren zij hunne gevoelens tegenover den overheerscher verbergen.

Wanneer het geval zich dan ook voerde, dat een onzer vrienden of bekenden gevolgtrekkingen maakte uit inlichtingen, die hij van inlanders had gekregen en op grond daarvan zijn verdere gedragslijn ontwierp, hebben wij meermalen tot groote voorzichtigheid aangemaand. Soms kwam het later duidelijk uit, dat wij goed hadden gezien.

In de kampong Bekompai ophielden. De wnd. controleur van Marabahan, waagde er zich niet aan om in die kampong te gaan kijken en haalde toen nog 's avonds als men naar bed ging, de valbrug van zijn versterking op.

Niemand twijfelde er toen aan, dat *Soerapati* meegewerkt had om het afloopen van de „Onrust”, zoo volkomen te doen gelukken. Vooral werd daaraan niet getwijfeld door hen, die even als wij in het einde van 1859 te Soerabaja waren. Daar toch was de tijd van het afloopen van het schip bekend *den dag vóór het gebeurde*. Dat feit was dus geen gevolg van zich plotseling voordoende omstandigheden, zoodat de latere berichten zouden doen veronderstellen, maar een *weken vooraf beraamd plan*, waarvan het bericht reeds voor het tot uitvoering kwam, te Soerabaja was ontvangen.

Om mede te werken tot juiste conclusiën bij het boekstaven der geschiedenis, hebben wij gemeend op dit laatste, ons met zekerheid bekende, feit te moeten wijzen.

Suikerraffinerij op Java.

Wij hebben, als men dit wil, een verzuim begaan, door in onze *Boekaankondiging* niet dadelijk na ontvangst van het *Suikernummer* van C. Kraay (de Indische Mercur van 21 Juli jl. n. 29a) daarvan melding te maken. Wij hebben dit echter opzettelijk nagelaten, omdat wij best begrepen, dat het feit der verschijning van het extra-nummer genoeg bekend zou worden en wij het liever eerst met allen ernst wilden lezen om er ons oordeel over te zeggen.

Ook ditmaal heeft de heer K. zijne lezers vergast op eene vrij uitgebreide, maar kernachtige behandeling van het onderwerp, die zeker de volledigheid nabij komt. Onder den nog verschen indruk van de Brusselsche conventie, neemt hij alles in beschouwing wat op productie en consumptie betrekking heeft om daarna tot de slotsom te komen, dat de rietsuikercultuur op Java eene goede toekomst te gemoet gaat. En hij knoopt daaraan, na beschouwing der actuele toestanden, zowel bij ons in O. Indië als in de andere Aziatische landen, het voorstel vast om te beproeven ook op Java geraffineerde suiker te maken.

Onze trouwe lezers, die weten, hoe wij in de eerste plaats er voor ijveren om in onze Oost- en West-Indische bezittingen, waar dit met voordeel mogelijk is, nijverheidsondernemingen van allerlei aard te doen vestigen, zullen best begrijpen, dat ook het raffineren van de suiker op Java, het land, waar zij geteeld en bereid wordt, onze aandacht had getrokken, maar bij al de verschillende meeningen, die wij hieromtrent hadden zien vooropzetten en verdedigen, viel het ons, als niet-deskundigen, moeilijk om partij te kiezen.

En al mochten wij nu, na het lezen van het welsprekend pleidooi van den heer Kraay, dat hij met bewijsstukken staft, al meer geneigd zijn om de ingebrachte bezwaren licht te achten, toch zouden wij niet beslist durven zeggen, of wij ons aansluiten bij den heer van Geuns, die de bestaande suikerfabrieken ook voor de raffinage zou willen gebruiken, dan wel bij den heer Prinsen Geerligts, die eene afzonderlijke raffinerij zou willen stichten, in een centrum van fabrieken gelegen.

Wij durven vertrouwen, dat de arbeid van den heer Kraay, de algemeene aandacht op nieuw op het belangrijke onderwerp heeft gevestigd. Ook buiten de quaestie der suikerraffinage, kunnen wij echter het lezen van het suikernummer gerust aanraden. De kennis, die men opdoet, loont den arbeid.

Van vreemde Koloniën.

Een engelsch oordeel over Tsingtau. Tsingtau, het uitgangspunt in de deusche kolonie Kiaotsjau van den spoorweg naar Tsinanfoe, die met een zijtak naar Posjan, het centrum der mijnindustrie in de chineesche provincie Sjantoen, den 1en Juni van het volgend jaar gereed moet zijn, maakte onlangs het onderwerp uit eener bespreking in de *North China Daily News*. Wij ontleenen daaraan 't volgende:

Het doel is om van Tsingtau een europeesche stad te maken. Men heeft daartoe den grond ontengend en aan de oorspronkelijke chineesche eigenaars behalve een ruime schadeloosstelling op eenigen afstand van Tsingtau bouwgrond afgestaan, waarop zij nu, evenwel met inachtneming van vrij strenge hygiënische voorschriften hunne woningen kunnen optrekken, nadat het bestuur voor den aanleg van wegen en rioleering heeft zorg gedragen. Op het oogblik heeft men er nog slechts kleinhandel, maar door de uitbreiding van den spoorweg (de Sjantoen-spoorwegmaatschappij heeft zich verbonden tot den aanleg der verbindingen Tsinanfoe-Itsjau en Itsjau-Tsingtau) zal Tsingtau de hoofd in- en uitvoerhaven voor Sjantoen en mogelijk ook voor Honan worden. De aanleg en de bouw der nieuwe stad getuigen van smaak en van een practischen blik. In den opzicht staat het nieuwe deusche koloniale stelsel boven het zoozeer geroemde engelsche systeem: voor speculatie is er geen plaats, zoo min als voor de daaruit voortvloeiende openhooping van menschen, gepaard gaande met onbevredigende hygiënische toestanden, als b.v. te Hongkong worden gevonden. Bouwgrond wordt slechts uitgegeven onder het beding, dat de perceelen onmiddellijk worden bebouwd, terwijl strenge bepalingen bestaan op de soort en de inrichting der op te richten gebouwen.

Getah-pertja De heer Malbot, die in de *Dépêche Coloniale* op het voorbeeld van Engelschen, Hollanders, Duitschers en Belgen wijst om zijne landgenooten aan te sporen om zich in de eigen koloniën (meer op de getah-pertja-cultuur toe te leggen) schrijft het mislukken van vroegere pogingen, in verschillende koloniën te dien opzichte genomen, toe aan de omstandigheid, dat men te zeer de bijzondere zorg uit het oog verloor, welke de jonge plantjes voor hunne ontwikkeling vereischen, terwijl men ten onrechte de slechte resultaten weet aan het klimaat. Deze dwaling, zegt de heer M., heeft de oplossing van het vraagstuk voor Engelschen en Hollanders vertraagd, terwijl zij in de fransche koloniën oorzaak was dat men zich steeds meer van het doel verwijderde.

Men kan, schrijft hij, nu zonder tegenspraak te duchten, op de aanplantingen te Tjipetir op Java wijzen als een model, waar men er, door nauwgezette waarneming en studie, in geslaagd is, om een goede en geregelde productie te verkrijgen.

Maar, zoo zelfs Duitschers en Belgen, die in 1901 60000 planten van Borneo voor Kameroun en Congo-staat lieten uitzenden, de Franschen blijkbaar vóór zijn geweest, is toch dezen een sprankje van hoop gegeven door het initiatief van een kolonist op Groot-Comore, den heer Humblot. Deze slaagde er in om één *Isonandra gutta* in het leven te houden en heeft toen, door middel van stekken en zaden van den moeder-boom, een vrij grooten aanplant verkregen, waaromtrent de heer Moisson in de Mei-aflevering van de *Revue des cultures tropicales* 't volgende schreef: „De *Isonandra* heeft zich zeer wel in het comorisch klimaat weten te schikken, ten spijt van de, in den aanvang te dien opzichte verkondigde pessimistische meeningen. De hoeveelheid getah, die de bladeren bevatten, overtreft zelfs die, welke men bij de beste soorten heeft waargenomen, zoodat gebleken is uit de mij toegezonden monsters, welke door extractie, langs mechanischen weg, een rendement van 10 procent opleverden.”

Britsch-Guyana. De Omai-goudmijnen, van wel-

ker succes de toekomst van de goud-industrie in de kolonie grootendeels af hangt, moeten volgens een bericht uit Georgetown aan Reuter's agentschap prachtige resultaten hebben opgeleverd. De opbrengst was voor 28 dagen 742 ounces wat gelijk staat met een waarde van omstreeks 36000 gulden. Deze uitkomst is des te meer bevredigend wijl men nog niet met volle kracht heeft kunnen werken. In voldoening aan een verzoek van den minister van koloniën, heeft het bestuur der kolonie een handboek betreffende Britsch-Guyana uitgegeven, waarin speciaal de aandacht wordt geschonken aan de mogelijkheid van het bestaan der goud-industrie aldaar. Daar er een groote uitgestrektheid lands beschikbaar is, waar de hydraulische werkwijze kan worden toegepast, hoopt men, dat de goede, door de Omai-mijnen verkregen uitkomst het kapitaal zal aanmoedigen om meer aandacht aan de kolonie te schenken dan tot dusverre het geval was.

Britsch-Honduras. In het, in Juni l. afgevoelen begrotingsjaar ging het deze kolonie aanvankelijk niet naar den vleesche. De daling in prijs van het mahonie-hout en van stamhout maakte dat groote firma's genoodzaakt waren hare operaties te staken of in te krimpen. Het in omloop zijnde geld werd schaarsch, de invoer verminderde en de werklieden waren in groter getale dan gewoonlijk verplicht om in de naburige republieken werk te zoeken. Het bestuur ging over tot vermindering der uitvoerrechten en concessie-rechten en tot bezuiniging op de bestuursuitgaven. Verlevendiging van den handel in mahonie- en cederhout met de Vereenigde Staten voorkwamen 't voortduren van de crisis. Maatregelen werden genomen om technisch advies te bekomen voor de ontwikkeling der hulpbronnen van het land, en indien daartoe uitgaven noodig zijn, welke niet boven de financieele draagkracht der kolonie gaan, laat hare toekomst zich helderder inzien, want het land is rijk. De inkomsten bedroegen ten vorigen jare 272.142 en de uitgaven 256.910 ponden sterling. De eenige schuld, die op de kolonie rust, bedraagt 168.815 ponden sterling, welke som gebruikt werd voor verbeteringen ter hoofdplaats, Belize. Het totaal van den invoer bedroeg ten vorigen jare ongeveer 1 1/2 miljoen dollars en dat van den uitvoer iets meer. Het aandeel van Engeland in den algemeenen handel der kolonie was ongeveer de helft van dat der Vereenigde Staten. De bevolking telde op het einde van het jaar 58.315 zielen en het verslag wijst op vermeerdering van het aantal onwettige geboorten. Tot nu toe stak de toestand er in dit opzicht gunstig af bij dien in eenige engelsch-westindische kolonie, maar ten vorigen jare groeide het aantal onwettige geboorten aan tot 45 percent of 660 gevallen op een totaal van 1467.

De post te Singapore. Aan het jaarverslag van den postmaster-general te Singapore, Noel Trotter, ontleenen wij het volgende betreffende de bezwaren, die de brievenbestellers aldaar hebben te overwinnen om te zorgen dat de, hun toevertrouwde postzendingen aan het rechte adres bezorgd worden.

Singapore is misschien de meest cosmopolitische stad van dien omvang ter wereld, en naar aanleiding van het feit dat er lieden van alle rassen en nationaliteiten wonen, die hunne correspondentie ontvangen in het, voor hen gebruikelijk letterschrift, doen zich buitengewone moeilijkheden voor om een richtige bezorging te verzekeren. Voor sommige gedeelten der stad zijn drie bestellers aangewezen voor een zelfde ronde — een Maleier neemt de brieven voor zijne rekening, die bestemd zijn voor Europeanen, Joden (hebreuwisch schrift), Armeniërs, Maleiers, Arabieren, Parsiërs en Japanners — een Chinees moet de, voor lieden van zijn landaard bestemde zendingen bezorgen — terwijl een Tamil (Engelsch-Indiër) de brieven rondbrengt, waarvan de adressen in Tamil, Telega of eenige andere zuid-indische karakters zijn geschreven. De laatste wordt dan nog door een Sikh bijgestaan, die de adressen weet te ontcijferen, welke in hindoestansch, perzisch of eenig ander noord-indisch schrift zijn gesteld. De voor Tamils bestemde brieven, worden meestal in den nacht bezorgd, wijl de gedresseerden gewoonlijk dan eerst thuis zijn en de brieven niet gedurende hunne afwezigheid kunnen worden afgegeven, omdat er meestal port voor moet worden betaald. Opmerkelijk is het dat de Chineezers hopeloos falen in het bezorgen van brieven met in het japansch geschreven adressen, terwijl de maleische brievenbestellers dat wel kunnen. Het, op ongefrankeerde of onvoldoende gefrankeerde brieven geïnde port is meer dan voldoende om daaruit het noodige groote aantal bestellers te bekostigen.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Teysmannia, 14e jaarg. (1903), afl. 7.
H. J. Wigman: Een openbare tuin te Kota-Radja. (Met plattegrond). — van Houtum: Iets over de behandeling van 't padiproduet door den Inl. landbouwer in 't Buitenzorgsche. — J. van Breda de Haan: Het indrogen van padi. — W. R. Tromp de Haas: De coca-cultuur. — De veredeling der Landbouw cultuurgewassen. — Katoen in West-Indië. — Pandan-bladeren voor hoeden. — Verpakking van ananas. — Azijn uit Pisang. — Ananascultuur voor terrasering in koffietuinen. — Enz.
De Indische Mercur van 26e jaarg. (1903), N. 33.
Jhr. Mr. van Haften: Bijdrage tot de oplossing van het wortelrotvraagstuk bij het suikerriet (vervolg). — M. van Geuns Jzn.: Suikerraffinieren op Java. — Rogué: Over onderhoud en bemesting van koffietuinen. — J. G. der Kinderen Mszn.: Over het dangieren. — Proefstation voor suikerriet in West-Java „Kagok” te Pekalongan. — G. P. G. Harloff: De particuliere koffiecultuur op Java en de door haar ontstane volkswelvaart. — Dr. C. L. van der Burg: Beri-Beri. — De heer H. van Kol op Curaçao. — De noodzakelijkheid van het uitroeien der musketten. — S. Kalf: Uit de oude doos. Wijnfabrikatie in Indië. — Enz.

Geneeskundig Tijdschr. voor Ned-Indië. Dl. 43, afl. 3.
G. W. Kiewit de Jonge: Tjilatjap als malariahaard (vervolg). — Dez: Gambir hoetan tegen malaria. — Dez: De resultaten van evacuatie van malaria'sjders naar Tjinahi in 1902. — Dez: en J. de Haan: Aanteekeningen over tropische dysenterie. — Enz.

Hollandsche Revue, 1903, no. 7.
Karakterschets van Joh. van der Steur (met portret en illustraties).
Tijdschrift voor Strafrecht, 1903, Afl. 4 en 5.
Mr. J. W. G. Kruseman: Het ontwerp-wetboek van strafrecht voor de inlanders in Neder-Indië. — Mr. W. Sonneveld: „Een amokmaker voor den Landraad”.

Het Recht in Ned-Indië. Dl. 80, nos. 11-12. Menschlievende geschiedenis. (Verhandeling).

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	28 Aug.	11 Sept.	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	21 Aug.	4 "	11.30 's av.
Genua, Nederland,	25 "	8 "	9.15 's av.
(Suppletioire verzending den dag volgende op den aangegeven maldag te 5.5 's morgens.)			
Marseille, Lloyd,	1 Sept.	15 Sept.	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	22 Aug.	5 "	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	28 "	11 "	1.-mid.
Napels, Duits. dienst,	31 "	14 "	9.45 's av.

ADVERTENTIËN.

P. Happel Jr.
 CUISINIER.
 v. Kinsbergenstraat 85d,
 DEN HAAG.

Tuitzending van Diners.
 Koude en warme Schotels.

Eduard Pelger,
 MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
 Prinsstraat 39,
 's-GRAVENHAGE.

Th. A. A. SIMONIS
 34 GROENMARKT,
 over de Prinsstraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken
 volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
 EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
 Machinale Stoomzuivering
 van Bedveeren.
 Wasschen, opmaken en
 repareren van beddegoed.

Corsmit Brosseis & C.
 Meubelfabrikant
 DEN HAAG.

Compleete Meubilerij,
 benevens verhuur van Meubilair.
 Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
 » Bovenhuis » » 20.—
 » geheel huis » » 40.—
 Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.
18, WAGENSTRAAT 18.

A. J. MESKER,
 MEUBELFABRIKANT.
 Hofspui 81. Telefoon No. 240. 's-Hage.

Inrichting voor COMPLETE MEUBILERIËN,
 zoowel in koop, als in huur.
 Complete Ameublementen voor geheele huizen,
 boven- of benedenhuizen steeds voorradig.

Gemeubileerde huizen te huur,
 waarbij:
 Huizen met 10 Kamers f 100 per maand.
 Benedenhuizen ad » 45 per maand.
 Bovenhuizen ad » 60 per maand.
 Geheele Inrichtingen, steeds voorradig.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Allan & Co.
 Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek.
 Magazijnen ter Meubilerij.
 Meubelen,
 Tapijten, Gordijnstoffen etc
 DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
 Rotterdam. Utrecht.

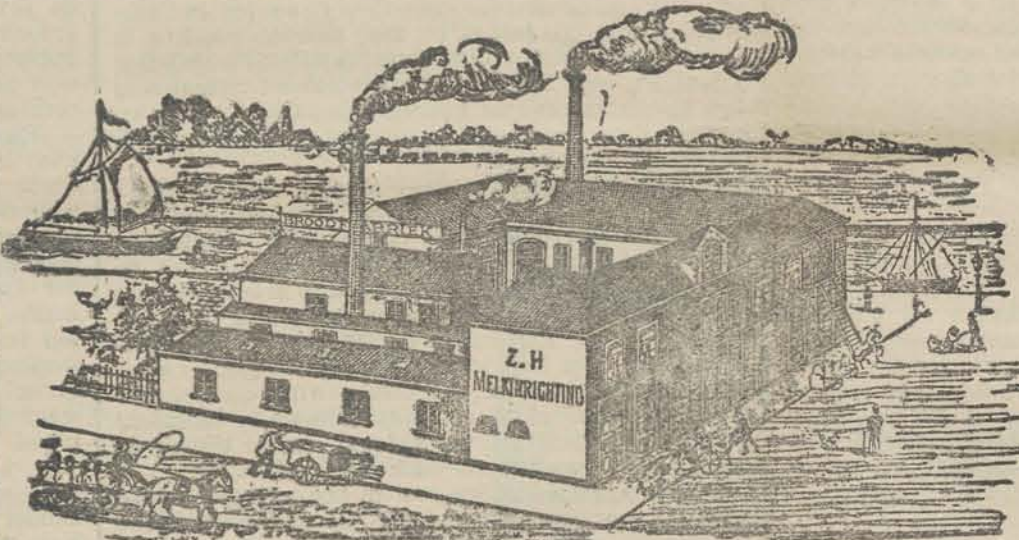
OVERHEMDEN

NAAR
 MAAT.

Glöster
 CHEMISIER
 HOOGSTRAAT 24/26, DEN HAAG.

MEIJER & CO'S
PALMBOOM
 TUINSTE JENEVER
BRANDEWIJN
OUWE SCHIEDAMMER
 DISTILLEERDERIJ DE PALMBOOM, SCHIEDAM.

Vraagt offerte voor Ned. OOST- en WEST-INDIË.
 Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 216

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,
 Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg.

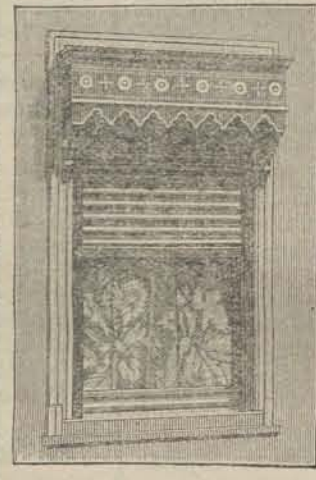
heeft haren snellen bloei te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de
 ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

Speciaal adres voor
Zoet Roygeblood en Bruinbrood.
 In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend
 gewaarborgd is.

CHRIST. ALKA, voorheen ALKA en WECKESSER,
 Paviljoensgracht 21a. 's-Gravenhage.

Leverancier zoowel Binnen- als Buitenlandsch voor HARMONIE-, PANFARE- en STRIJKORCHESTEN.
 Specialiteit in Groote Magazijnen van alle op dat gebied behoorende Artikelen.
 Saxophons, Obo's, Engelsche Hoorns, Guitares, Clars, Banjo's, Fagotten, Bas-Clarinetten, Harmonien's, enz.
 Böhm-Clarinetten en Böhm-fluiten-enz enz.
 Ook alle daarbij behoorende Artikelen.
 Clarinetten van hout en caoutchouc. Goedkoopste adres voor Reparatie aan alle Muziekinstrumenten.
 Scherp concurrerende prijzen. Prijscurant op aanvraag gratis.

LOA PO SENG & Co.
 WELTEVREDEN, BATAVIA.
 Belasten zich gaarne met de verzending, voor wederverkoopers, van Indische Provisiën enz. enz. Men vergete niet bij aankomst in Indië evengemelde firma als leveranciers te nemen, handelaren in provisiën, dranken, mode-artikelen enz

HEINEKEN'S
 (Oudste) Glazenwasscherij
 Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
 Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
 Telefoonnummer 2478.
 Amsterdam, v. d. Helststraat 1.
 Utrecht, Potterstraat 20.
 Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

F. H. BOTHE,
 21, Veenestraat -- Den Haag.
 SPECIALITEIT IN
 GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
 Nouveaute's voor elk seizoen.
 STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKPRIJZEN.

Abonneert U op de
Bintang Hindia.
 Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
 Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
 Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.
 DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
 De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
 „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”,
 HAAGPOORT 4.
 Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

C. HOYNG,
 Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscuranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,
 speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
 Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
 Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
 CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.
 WONDEROLIE-PASTILLES }
 INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
 LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGERINGEN.
 Zie aanbevelingen Nederl. Rode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg,
 Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.
 Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
 Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.

Chaussures Françaises et Americaines
A. Kogels & Zoon,
 56. Prinsstraat 56. — 's-Gravenhage.
 Ruime Keuze
 Strandschoenen en Reispantoffels.

Magazijn van Muziekinstrumenten.
GEBR. KOK (Gevestigd sedert 1848)
 's-GRAVENHAGE, Gortstraat 17. AMSTERDAM, St. Janstraat 31.
 Speciale inrichting voor het repareren
 van alle soorten Strijkinstrumenten.
 Snaren, Strijkstokken, Étuis, enz. enz.
 Specialiteit in Strijkstokken:
 A. VIGNERON à Paris en RICH, WEICHOOLD Dresden.

ETABLISSEMENT VOOR PEDI-MANICURE BEHANDELING.
 Anglo-American Therapie.
SCHOONHEIDS-MASSAGE,
 Gezichtstoombaden, Electricische Gezicht- en
 Schoonheids-Massage.
 (Systeem Heinrich Simons, Berlin)
 Consult iederen dag van 2-4 uren.
Willemstraat 77, bij de Mauritskade.
 's-GRAVENHAGE

SIEGEL-PIANINO.
 'Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandse autoriteiten, Musici en Technici.'
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van Muziek-Instrumenten,
 voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

Lambert Waterreus,
 Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
 TELEFOON 1447.

Ontvangen: Witte en Zwarte Ketan-
 Versche Kruiden: Laos-djahé, Koenjit, Temoe koentjie,
 Ketella, Bangkoewang, Temoe Lawak, Manissans,
 Samballans, Boemboe's.
 Gebroken Mie 20 cts. de 5 ons (tijdelijk).
 VERSCHE PISANG.

W. J. van der Broek,
 Mr. Vleeschhouwer.
 1ste van den Boschstraat 103, Den Haag.
 TELEFOON 163.
 Blijft zich voortdurend aanbevelen voor Prima kwaliteit RUND-, KALFS-,
 LAMS- en ZUIGLAMSVLEESCH.
VRAAG PRIJSCOURANT.

OOST en WEST.
 RESTAURANT
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.
 Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's-avonds.
 Des Zondags van 12 tot 3 ure n.m.
 Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
 Eenvoudige rijstafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (plat du jour) / 0.80.
 Diné / 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.